

Araştırma Makalesi

İsrail Sağ'ının İdeolojik, Kurumsal ve Kişisel Rotaları: Revizyonist Siyonizm, Likud Partisi ve Binyamin Netanyahu

The Ideological, Institutional, and Personal Trajectories of The Israeli Right: Revisionist Zionism, The Likud Party, And Binyamin Netanyahu

Gökhan ÇINKARA

Necmettin Erbakan Üniversitesi

Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

gokhan.cinkara@erbakan.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0001-8372-8571>

Makale Geliş Tarihi	Makale Kabul Tarihi
12.05.2023	20.06.2023

Öz

İsrail siyaseti, 1977 yılına kadar sol siyasetin hegemonyası altında önemli kurumsal ve ideolojik gelişmeler yaşamıştır. Bu süreç, 1977 seçimleriyle sona ermiştir. Böylece sol partilerin 28 yıllık iktidarından sonra sağ yönelimli Likud Partisi ve lideri Menachem (Menahem) Begin iktidara gelmiştir. İsrail siyasetinde bu kritik dönüştürmenin toplumsal, elit, kurumsal ve fikrî temellerinin incelenmesi önem taşımaktadır. Bu amaçla İsrail'in kuruluş döneminde marjda kalan ve ana akım olamayan Revizyonist Hareketin bugün İsrail siyasetinin baskın politik hattı olmasının kaynaklarının irdelenmesi gerekmektedir.

Bu makale, İsrail sağını üç farklı düzeyde betimlemektedir: ideolojik, kurumsal ve kişisel. İdeolojik düzeyde, İsrail sağının temel ideolojisi olan Revizyonist Siyonizm'in temel fikirleri ve Ze'ev Jabotinsky liderliğindeki oluşum süreçleri ele alınmaktadır. Bu ideoloji, Siyonist düşüncenin geleneksel yaklaşımlarından farklı olarak, daha milliyetçi ve güçlü bir Yahudi devletinin kurulması üzerine odaklanmaktadır. Kurumsal düzeyde, Menahem Begin öncülüğünde Revizyonist Siyonizm ideolojisinin Likud Partisi aracılığıyla kurumsallaşması incelenmektedir. Likud Partisi'nin iktidara gelmesi, İsrail siyasetinde köklü bir değişimi temsil etmekte olup, dış politika ve güvenlik konularında daha agresif bir tutum benimsemesine yol açmıştır. Kişisel düzeyde ise, kurumsallaşan Likud Partisi'nin Binyamin Netanyahu liderliğindeki gelişimi ve siyasi stratejileri üzerinde durulmaktadır. Netanyahu'nun liderliği, İsrail'in işgal ettiği Batı Şeria'daki yerleşim politikalarını ve uluslararası ilişkilerini şekillendiren önemli bir dönemeç olmuştur. Makale, İsrail sağının bu üç dönüşüm alanında yaşanan iç içe ve birikimli oluşumunu kurucu elitler (Jabotinsky, Begin ve Netanyahu) ve kritik tarihsel olaylar bağlamında değerlendirmektedir.

Anahtar Kelimeler: İsrail Sağ, Revizyonist Siyonizm, Ze'ev Jabotinsky, Menachem Begin, Binyamin Netanyahu

Abstract

Israeli politics experienced significant institutional and ideological developments under the hegemony of left-wing politics up until 1977. This period came to an end with the 1977 elections, and after 28 years of left-wing rule, the right-leaning Likud Party and its leader Menachem Begin came to power. Examining the social, elite, institutional, and intellectual foundations of this critical transformation in Israeli politics is crucial for understanding the processes that took place. It is necessary to scrutinize the origins of the Revisionist Movement, which remained marginalized and non-mainstream during Israel's founding period but has become the dominant political line in Israeli politics today.

This article describes the Israeli right on three different levels: ideological, institutional, and personal. At the ideological level, the core ideas and formation processes of Revisionist Zionism, the fundamental ideology of the

Önerilen Atıf /Suggested Citation

Çinkara, G., 2023 İsrail Sağ'ının İdeolojik, Kurumsal ve Kişisel Rotaları: Revizyonist Siyonizm, Likud Partisi ve Binyamin Netanyahu, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 58(3), 1791-1817.

Israeli right, are examined under the leadership of Ze'ev Jabotinsky. This ideology, unlike traditional approaches of Zionist thought, focuses on the establishment of a more nationalist and powerful Jewish state. At the institutional level, the article analyzes the institutionalization of Revisionist Zionism ideology under Menachem Begin's leadership through the Likud Party. The rise of the Likud Party represents a profound change in Israeli politics, leading to the adoption of a more aggressive stance on foreign policy and security issues. At the personal level, the article focuses on the development and political strategies of the institutionalized Likud Party under the leadership of Binyamin Netanyahu. Netanyahu's leadership has been at a critical juncture in shaping Israel's settlement policies in the occupied West Bank and its international relations. The article evaluates the intertwined and cumulative formation of the Israeli right in these three areas of transformation within the context of founding elites (Jabotinsky, Begin, and Netanyahu) and critical historical events.

Keywords: *Israeli Right, Revisionist Zionism, Ze'ev Jabotinsky, Menachem Begin, Binyamin Netanyahu*

1. Giriş

İsrail’de siyasi partilerin rolü onları diğer ülke deneyimlerinden farklı bir pozisyona yerleştirmektedir. İsrail’de partiler devlet ve toplum inşası süreçlerine kurumsal çerçeve kazandırmışlardır. Ayrıca Avrupa’da Yahudiler arasında kendini gösteren toplumsal çatallanmaların (etnik-kültürel, dinsel ve ideolojik) partilerin oluşumunda belirleyici olması söz konusudur (Shapiro, 1971).

Yahudi siyasi kültürünün Avrupa’da yeşerdiği 19.yy’dan itibaren farklı siyasi görüşleri takip eden elitlerin kurumsallaşma çabası içinde oldukları görülmüştür. Antisemitizmin elit ve toplum düzeyinde yaygınlık kazanması ve zaman zaman yöneticilerce teşvik edilmesi Yahudi siyasi formasyonunu Siyonizm etrafında birleştirmiştir. Siyonizm Avrupalı Yahudilerin ekonomik, siyasal ve hukuki dışlanmalarına yönelik olarak çözümü Filistin’de bir Yahudi devleti kurulmasında tahayyül eden siyasi fikir ve toplumsal hareket olarak tanımlanabilir. Siyonizm, Yahudi siyasi hayatından görülen bir dizi politik akımdan sadece birisi iken ona ivme kazandıran ve baskın politik aktör pozisyonuna iten gelişmenin Avrupa’da yaşayan Yahudilerin geniş topluma entegrasyonunun mümkün olmadığına dair fikrin Yahudiler arasında yaygınlık kazanması olmuştur.

Siyonizm’in Yahudi siyasi yaşamında baskın aktör olmasıyla elit ve toplum mobilizasyonu bu siyasi fikir içerisinde olgunlaşmıştır. Böylece sosyalist, sağ ve dindar görüşe sahip Yahudiler için Siyonizm esas belirleyici siyasi projeksiyon olmuştur. Bu görüşlerden birisi olan Sosyalist Siyonizm İsrail’in devlet olarak ilanına giden süreçten (1948) 1977 seçimleri boyunca siyasi yaşamın ve toplumsal alanın yönlendirici siyasi gücü olarak sıvrılmıştır. 1977 seçimleri ile İsrail sağının siyasi partisi Likud seçimlerden zaferle çıkmış ve Menachem Begin önderliğinde ilk sağ hükümet kurulmuştur. Sosyalist Siyonistlerin iktidardan uzaklaşmasıyla 1977’den günümüze İsrail siyasi yaşamında sağ yönelimli partiler hükümetlerde yer almışlardır. İsrail sağı merkez, aşırı ve dindar formlarıyla demografik dönüşümün, karizmatik liderlerin yükselişinin ve güvenlik risklerinin ön plana çıkmasının sonucunda bugüne değin iktidar odağının bir parçası olmuşlardır.

Bu makale İsrail siyasetinin önemli bir aktörü olan İsrail sağının ideolojik, kurumsal ve kişisel kökenlerini ele almaktadır. Makalenin temel sorunsalı İsrail sağının siyasi kaynaklarının ne olduğudur. Bu sorunsal üç rota üzerinden kronolojik bir hat takip edilerek betimleyici bir metotla ele alınmıştır. İsrail sağı öncelikle bir fikir olarak ortaya çıkmıştır. Bu fikir Revizyonist Siyonizm’dir. Daha sonra bu fikir İsrail devletinin kuruluşuyla birlikte kurumsal bir içerik kazanmış ve bir dizi parti deneyiminden sonra Likud olarak olgunlaşmıştır. Likud’un yaşlanan elitlerinin güncel siyasete ayak uyduramaması sonucunda Binyamin Netanyahu yükselişe geçerek parti siyasetiyle kişisel karizmayı buluşturmuştur.

Birinci bölümde İsrail sağının ideolojik kaynağı olarak Revizyonist Siyonizm ve onun kurucusu Ze’ev Jabotinsky irdelenmiştir. Dönemin Siyonizm’indeki hâkim kurumsal temsillerine, liderlik tarzlarına ve temel politika önceliklerine yönelik yeni bir anlayışın zorunlu olmasını vurgulayan Jabotinsky ve taraftarları kendi Siyonist anlayışlarına bu nedenle Revizyonist Siyonizm adını vermişlerdir. Bu yeni fikrin merkezinde teritoryal maksimalizm (Ürdün Nehri’nin her iki yakasını içeren İsrail devleti fikri), Yahudilerin öz savunma güçlerini kurlmaları, Yahudi tarihi ve geleneğine vurgu, sosyalist ideolojiye muhalefet gibi konuların yer aldığı söylenebilir. Bu bölümde Revizyonist Hareketin 1925’teki kuruluşundan 1977’deki Likud’un seçim zaferine kadar olan zaman aralığındaki kritik olaylara ve onların şekillendiği süreçlere odaklanılmıştır.

İkinci bölümde 1977'deki Likud Partisi'nin zaferinden 1984 Seçimleri'ne giden süreç incelenmiştir. Bu bölümde Menahem Begin'in iktidarda kaldığı süre boyunca etrafında vuku bulan iç ve dış kaynaklı olaylar incelenmiştir. 1977 İsrail seçimleri, İsrail'in 1948'deki kuruluşundan bu yana yöneten sol eğilimli İşçi Hareketi'nden (MAPAI ve sonrasında İsrail İşçi Partisi) Menachem Begin liderliğindeki sağcı Likud Partisi'ne büyük bir güç kayması anlamına geldiği için ülkenin siyasi tarihinde çok önemli bir ana işaret ediyordu (Shindler, 2008). İbranicede "Mahapah" ya da "devrim" olarak adlandırılan bu dönüm noktası niteliğindeki olay, İsrail'de ulusal güvenliğe giderek daha fazla hassas olunması, Batı Şeria'daki yerleşimlerin kontrolsüz genişlemesi ve muhafazakâr ideolojinin yükselişiyle karakterize edilen yeni ve alternatif bir siyasi ortamın ortaya çıkışına işaret etmiştir (Arian, 1985). 1977 seçimleri aynı zamanda İsrail toplumu içinde, özellikle de Likud'un iktidara gelmesinde önemli bir rol oynayan Aşkenaz eliti ile marjinalleştirilmiş Mizrahi Yahudileri arasındaki derin sosyo-ekonomik ve etnik bölünmeleri de ortaya çıkarmıştır (Horowitz & Lissak, 1989). Ayrıca bu seçim, Camp David Anlaşmaları ve Mısır'la yapılan barış anlaşması da dahil olmak üzere, İsrail'in Arap komşularıyla ilişkileri üzerinde kalıcı etkileri olacak olan bölgedeki sonraki siyasi gelişmelere zemin hazırlamıştır (Quandt, 1993). 1981 İsrail seçimleri, Menachem Begin'in liderliğindeki Likud Partisi'nin iktidarını sağlamlaştırdığı için ülkenin siyasi manzarasında bir başka önemli dönüm noktasıydı (Peri, 1996). Seçim sonucu, Begin'in İsrail halkının gözünde güçlü ve yetenekli bir lider olarak imajını güçlendiren Camp David Anlaşmaları ve ardından Mısır'la yapılan barış anlaşması ve Irak'ın Osirak Nükleer Reaktörü'nün bombalanması gibi çeşitli gelişmelerin etkisi altında ortaya çıktı (Quandt, 1993). 1981 seçimleri İsrail toplumu içinde derinleşen bir kutuplaşmaya işaret ediyordu; sol kesim Begin'in İsrail-Filistin çatışmasına yönelik sert politikalarını ve işgal altındaki topraklarda yerleşimlerin genişletilmesini giderek daha fazla eleştiriyordu (Lustick, 1980). Sonuç olarak, 1981 seçimleri İsrail'deki muhafazakâr siyasi değişimi daha da sağlamlaştırdı ve ülkenin güvenlik kaygıları ile bölgede barış arayışını dengelemek için devam eden mücadelesine zemin hazırladı (Arian, 1985). Menahem Begin'in eşinin vefatı ve Lübnan'ın işgali sonrasında yaşadığı kişisel bunalım onu istifaya götürmüştür. İsrail sağı Begin sonrasında eski liderler ve yeni nesil siyasetçiler arasındaki bir politik çekişmesinin sahnesi olmuştur.

Üçüncü bölümde ise İsrail sağının güncel ve güçlü temsilcisi Binyamin Netanyahu dönemi betimlenmiştir. Binyamin 'Bibi' Netanyahu'nun İsrail sağındaki liderlik krizini ve ülkedeki güvenlik risklerini kendi siyasi kariyeri için fırsat pencereleri olarak görmesi sonucunda parti içerisinde liderlik pozisyonunu elde etmiştir. Bu açıdan Netanyahu'nun liderlik tarzı ve siyasal düşüncesi onu diğer İsrail liderlerinden özellikle kendi siyasi kampındaki muadillerinden ayırmaktadır. Netanyahu'nun sınır tanımayan pragmatizmi, medya araçlarını siyasi sermaye için ustaca kullanması, diplomatik çabaları iç siyasetin elverişli bir kaldırıcı olarak dolayımılması başlıca özelliklerindendir. Bu makalede fikirlerin ve ideolojilerin siyasal çıktıları, karar-verme süreçlerini ve siyasi kurumları şekillendirdiğine dair bir yaklaşım takip edilmiştir. Bu metodolojik yaklaşım genel itibarıyla tarihselci kurumsalcı ekolün fikrîsel dönüşe (ideational turn) imkân veren açılımlarında bulunabilir (Berman 2013; Blyth 1997; Carstensen 2011; Kamkhaji ve Radaelli 2022; Parsons 2007). Elitleri ve onların takipçilerini bir arada tutan değerlerin zamanla kitleselleşme ihtiyacı ile ideolojize edilmesi, sonrasında bunun siyasi temsil arayışları sırasında kurumsallaşması ve nihayetinde politik ortamın antagonistik dinamikleri içerisinde lider etrafında konsolide olmaya dönük ihtiyacın çıkmasıyla siyasetin şahsileşmesi süreçlerine rastlanılır. İsrail sağı özelinde bu aşamalar Revizyonist Siyonizm, Likud Partisi ve Menahem Begin etrafında görülebilir. Bu makale ilgili süreçleri ve olayları akademik literatüre ve dönemin gazete arşivlerine dayanarak betimlemektedir.

2. İdeolojik Rota: Revizyonist Siyonizm

19.yy'da milliyetçiliğin yükselişi Avrupa siyasetinde önemli sonuçlar doğurmuştur (Kedourie, 1960). Orta-sınıfa mensup elitlerin yönlendirmesiyle halk kitlelerinde milli kimlik bilincinin yaygınlaşmaya başlaması bu aşamada dikkat çekicidir (Nairn, 2003). Bu sürecin sonuçlarından birisi milletlerin eşitliğine dair inancın yaygınlaşmasıdır. Eşit olan her milletin kendi kaderini tayin etme hakkına sahip olduğu fikri milliyetçiliğin dönemin Avrupa düzenini sarsan en önemli ifadelerinden olmuştur (Martinelli & Cavalli, 2020, s. 41-66). Bu durum ise ulus-devletlerin kurulması gerekliliğini halk kitleleri ve onları yönlendiren elitler arasında yaygınlaştırmıştır. Bu anlayış her ulusa bir devlet olarak özetlenebilecek bir düşüncedir. 19.yy Avrupası'ndaki milliyetçilik tartışmalarından etkilenen

toplumlardan birisi de Avrupalı Yahudiler olmuştur (Ben-Israel, 2003, s. 91-104). Antisemitizmin yaygınlığı ve kök salmışlığı Yahudi elitleri Avrupa dışında Yahudi sorununa çözüm bulmaya itmiştir. Bu çözüm stratejilerinden en öne çıkanı Yahudilerin Filistin’de ulus-devletlerini kurmayı hedefleyen toplumsal bir hareket ve siyasi bir program olan Siyonizm’dir (Hertzberg, 1959; Laqueur, 1972; Shimoni, 1997). Siyonizm bünyesinde çeşitli ideolojik kampları barındırmaktadır. Sağ, sol ve dindar olarak bölünebilecek bu kamplaşmada makalenin konusunun merkezinde yer alan sağ Siyonizm’e diğer ismiyle Revizyonist Siyonizm’e odaklanılacaktır.

İbranicesi Ha-Tzohar (HaHistadrut HaZionistim HaRevisyonistim) veya Brit Ha-Tzohar olarak bilinen Siyonizm’in sağına konuşlanan Revizyonist Siyonizm’in kurumsal temeli 1925 yılında Vladimir (Ze’ev) Jabotinsky (1880-1940) öncülüğünde Paris’te başlatmıştır. Bu oluşumun resmi adı Siyonist Revizyonistler Birliği’dir (Union of Revisionists, UOR). Bu kuruluşun kadrosunda hâkim olan alt-kültürel grup Rus Yahudileri olmuştur. Çünkü devrim öncesi Rusya, Siyonist Sağ’ın entelektüel doğum yeri olarak hizmet ederken, bağımsızlık sonrası Polonya ve Baltık cumhuriyetleri, onun geniş demografik temeli haline gelen coğrafyalar olmuştur (Shavit, 1988: 15). Jabotinsky’nin I.Dünya Savaşı’nda kurulmasına öncülük ettiği Yahudi Lejyonu’nda görev almış bu kişiler UOR’nin doğal üyesi olmuşlardır.¹ Bu hareketin çıkışındaki ana etken Siyonist lider Chaim Weizmann’ın liderliğini yaptığı Dünya Siyonist Teşkilatı’nın (World Zionist Organization, WZO) aktivizmden uzak fakat diplomasiye öncelik veren politikalarına yönelik UOR elitlerinin eleştirileridir. Weizmann’a yönelik eleştiriler 1917 Balfour Deklarasyonu’nun yarattığı olumlu ivmeyi güçlü bir Siyonist projeye dönüştürememesine yoğunlaşmıştır. Revizyonistler Weizmann’ı “taklitçi, İngilizleri kayıran ve Herzl ve Nordau’ya ihanet eden minyatür bir Siyonizm yaratan” birisi olarak suçlamışlardır (Laqueur, 1972, s.339). Bu sebeple Jabotinsky’nin öncülük ettiği Revizyonist hareketin Weizmann’a alternatif olma iddiasını içerecek şekilde militan tarz ve operasyonel yaklaşımlar örgütü oluşturan merkezi bileşenler olarak öne çıkmıştır (Shimoni, 1997).

Jabotinsky Siyonizm’in Theodor Herzl’in öngördüğü gibi Filistin’e yerleşim çabaları ve buna bağlı politik stratejinin merkezinde yer alan ulus-devletin kurulmasıyla başarıya ulaşacağı tezine iştirak etmiştir (Schechtman & Shavit, 2007). Fakat politikaya gereken önemin verilmediğini düşünmektedir. Jabotinsky’nin politik stratejisinin odağında Ürdün nehrinin her iki yakasında kurulacak olan İsrail devletinin teritoryal bütünlüğü yatmaktadır. Bu sebeple Jabotinsky’nin maksimalist yönelimi o dönemde Filistin’de Yahudiler arasında hegemon siyasal güç olan Sosyalist Siyonistler² ile çatışmasına yol açmıştır (Shimoni, 1997). Shimoni’ye göre Jabotinsky Sosyalist işçi hareketini, çıkarıcılık ve sapkın bir sınıf savaşı doktriniyle hareket ederek Weizmann’ın bozguncu politikalarıyla ittifak yapmakla suçlamaktadır (Shimoni, 1997). Öte yandan Sosyalist Siyonistler’in kademeli stratejisi Filistin’de idareyi elinde tutan İngiliz Mandası ile uyumlu hareket etmeyi öne çıkarmıştır. Bu ise Jabotinsky’nin hedefe odaklı, alarmist ve maksimalist politikalarıyla çelişmiştir. Bu sebeple dönemin Siyonizm anlayışı Jabotinsky ve arkadaşlarına göre ‘revizyonizme’ tabi tutulması gerekmiştir. Bu sebeple kendilerine ‘Revizyonistler’ adını vermişlerdir.

Ze’ev Jabotinsky Revizyonist Siyonizm’le şunları hedeflemiştir: Yahudilerin askeri bir güç olarak öne çıkmasını; Yahudilerin ekonomik faaliyetlerinin herhangi bir sınıfın (işçi sınıfı) özsel çıkarlarına indirgenmemesini ve son olarak Birleşik Krallık yönetici elitlerinin Balfour Deklarasyonu ruhuna tekrar döndürülmesi olarak öne çıkmıştır. Jabotinsky ve destekçileri Yahudiler için sadece Filistin’i değil, "Filistin’in (Trans Ürdün dahil yani Ürdün Nehri’nin her iki yakasındaki kalan bölge) yerleşik bir Yahudi

¹ Yahudi Lejyonu, I. Dünya Savaşı sırasında İngiliz Ordusu adına savaşan ve çeşitli ülkelerden gelen Yahudi gönüllülerden oluşan askeri birimler grubunu tanımlar. 1917 yılında kurulan lejyon, İngilizlerin Filistin’deki Osmanlı İmparatorluğu’na karşı yürüttüğü askeri operasyonlara destek sağlamak amacıyla oluşturulmuştur. Lejyonun kurulması, Siyonist hareket açısından kritik bir adım olarak kabul edilir, zira Filistin’de bir Yahudi yurdunun kurulmasına yönelik bağlılığı göstermektedir. Yahudi Lejyonu’nun en ünlü birimi, Kraliyet Piyadeleri’nin 38. Taburu olup İlk Yahudiler olarak (The First Judeans) da anılır. Lejyon, yaklaşık iki bin yıl sonra oluşturulan tamamen Yahudilerden oluşan ilk askeri birlik olarak tarihe geçmiştir. Bu bağlamda, Yahudi Lejyonu, İngilizlerin Filistin’i işgal etmesine ve sonrasında İsrail Devleti’nin kurulmasına önemli katkılar sağlamıştır (Bachrach 2017).

² Shindler’e göre Jabotinsky, Siyonist Sağ’a anti-sosyalist bir görünüm kazandırmıştır. Bu kısmen, Ekim Devrimi’nin ardından Rusya’nın Bolşevikleştirilmesinden kaynaklanıyordu. Lenin’in Rus kültürünü ve düşünce ve konuşma özgürlüğünü bastırmasından, özellikle de Jabotinsky’nin yazar olduğu gazetesi Russkie Vedomosti gibi Bolşevik olmayan basının kapatılmasından nefret etmeye başlamasının etkili olduğu söylenebilir (Shindler, 2015).

çoğunluğun himayesi altında kendi kendini yöneten bir ortak devlete aşamalı olarak dönüştürülmesini" talep ediyorlardı (Laqueur, 1972). Bu, Balfour Deklarasyonu ve misyonu kapsamında "ulusal yurt" kavramının kabul edilebilir tek anlamıydı. Trans Ürdün, Yahudiler tarafından kolonize edilecek olan Filistin'in ayrılmaz bir parçasıydı. Yahudilerin ana vatanı olarak Eretz Yisrael'in (İsrail Yurdu) inşa çabalarında demografik üstünlük (Yerli Arap nüfusa kıyasla) önemli bir stratejik hedef olarak sivrilmıştır. Bu sebeple ulus-devletin ulusunun ulusal ordusu olması gerekmektedir. Jabotinsky, askeri eğitim ve disiplinin, yıllardır savunmasız olan bir halk için çok önemli olduğuna inanıyordu (Laqueur, 1972). Revizyonistler Yahudi'nin güçlü, atak ve maskülen olmasına çok önem vermişlerdir.

Filistin'de veya Revizyonistler literatürde sıkça kullanıldığı şekliyle *Eretz Yisrael*'de ekonomik faaliyetlerin niteliği de önemli olmuştur. Filistin'de en etkili ve kurumsal Siyonist örgütler Sosyalist Siyonistler'e ait olmuştur. Sosyalist Siyonistler ise Yahudi işçi sınıfının oluşturulmasını İsrail'in kuruluşuna giden yolda kritik bir aşama olarak görmüşlerdir. İsrail'de ekonomi tarım plantasyonları üzerinden ilerlemiştir ve bunun esas aktörü Yahudi işçi sınıfı olmuştur. Sosyalist Siyonistler bu amaçla bir dizi önemli kurum (işçi sendikası *Histadrut* ve sosyal yardımlaşma kurumu *Kupat Holim* gibi) oluşturarak devletleşme sürecinde konumlarını benzersiz şekilde güçlendirmişlerdir. Jabotinsky ise Yahudi özel girişimine ve sermayesine önem vermektedir. Bu gerilimi yansıtan bir olay Ekim 1932'de Petah-Tikvah'daki Frumin Gıda Fabrikası'nın Histadrut (İşçi Sendikaları Federasyonu) üyesi olmayan bir işçiyi işe almasıyla başladı. Sosyalist Siyonist parti *MAPAI* (Mifleget Poalei Eretz Yisrael, İsrail Yurdu İşçi Partisi) tarafından kontrol edilen Histadrut buna fabrikada grev ilan ederek karşılık verdi. Buna karşılık, Histadrut'un işgücü piyasasındaki tekeline uzun süredir itiraz eden Revizyonistler, Frumin'in sahipleriyle, Revizyonist işçilerin grevdeki Histadrut üyelerinin yerini almasını ve bu işçilerden bazılarının grev sona erdikten sonra iş garantisi verilmesini öngören bir anlaşma imzaladı. Tansiyon yükseldi ve Revizyonistler örgütlü emek destekçileriyle sert bir tartışmanın içine çekildi. Revizyonistler, Bolşevik ve zorba olarak gördükleri sendikaların, belirli bir sınıfın çıkarlarını korumak için tüm Siyonist hareketin geleceğini feda edeceğini savunuyorlardı (Kaplan, 2005). Jabotinsky ise sosyalistlerin egemenliği altında olan tarımsal üretimin kapitalistleşmesi gerektiğini söylemekteydi. Jabotinsky bu nedenle müstakbel Yahudi devletinde sanayinin oluşumunu kritik önemde görüyordu.

Revizyonist Siyonist siyaseti diğer Siyonist ekollerden ayıran temel stratejik farklılıklar hareketin elitlerinin aktivizmi, yaygın popülist siyaset ve kurumsallaşmaya atfedilen yüksek değerlerde bulunabilir. Revizyonistlerin ulusal kimliğe yaptıkları vurgu esasında onların Filistin'de demografik üstünlüğü sağlamanın en uygun yolu olduğunu düşünmelerinden kaynaklanmaktadır. Avrupalı Yahudilerin kitlesel bir şekilde Filistin'e göçünün psikolojik teşviki aktivizm yönlerinin güçlü olduğunu imlerken bunu organize edebilmek kapasiteleri ise kurumsal siyaseti önemsediklerini işaretlemektedir. Revizyonist Siyonistler'in popülist olmaları ise siyasi konjonktür içerisinde Yahudi halk kitlelerine hitap eden fakat gerçekleşmesi mevcut siyasal, diplomatik ve ekonomik koşullar içerisinde pek de mümkün olmayan büyük anlatıları sürekli tekrar etmelerinde görülmektedir. Bu noktada hareketin ideologu ve kurucusu Ze'ev Jabotinsky'nin güçlü edebi ifade tarzına sahip olmasının etkili olduğu eklenmelidir. Yahudi tarihine hâkim olan Jabotinsky için antik dünyanın karakterlerini ve olaylarını güncel siyasetin hareketli ortamına eklemelendirmek kelime ustası olması nedeniyle oldukça kolay olmuştur (Yudelman, 2023). Jabotinsky kitleleri heyecanlandıracak ve nihayetinde mobilize edecek söylem inşasına önem vermiştir.

Jabotinsky'nin güçlü hitabeti ve organizasyon yeteneği meyvelerini vermiştir. Revizyonistler 1925'teki 14. Siyonist Kongre'de 5 delege, 1927'deki 15. Kongre'de 10 delege ve 1929'daki 16. Kongre'de 21 delege ile temsil edildiler. 1931'deki 17. Kongre'de 52 delegeye (%21) ve 1933'teki 18. Kongre'de 45 delegeye (%14) sahiptiler (Shavit, 1988). Öte yandan Jabotinsky Avrupa'da gençlik teşkilatlarını hızlı bir şekilde güçlendirmiştir. Bu amaçla izci örgütlerine benzerlik gösteren Beitar ve Brit Hayyal adlı gençlik kuruluşları Polonya'da kurulmuştur (Schechtman & Shavit, 2007). Teşkilatlanma Revizyonist Siyonistlerin toplumsal katmanlarının tümünü kapsayacak şekilde ilerlemiştir: dindarlar için Ahdut Israel; kadınlar için Brit Nashim; liseli gençler için Masada ve Nordia Spor Organizasyonları kurulmuştur (Schechtman & Shavit, 2007). Bu kurumsallaşma çabaları Revizyonist hareketin her ne kadar karizmatik bir önder (Ze'ev Jabotinsky) etrafında kenetlendiği görüntüsünü verse de asıl önemli olanın şahıslardan bağımsız bir örgütlülük haline duyulan ihtiyaçta yattığını göstermiştir. Buna ilaveten Avrupa'da yaşayan Yahudi toplumsal sektörlerin tüm katmanlarını içerecek teşkilatlanma stratejisi takip

edilmiştir. Bu örgütlenme stratejisinin sonucunu Revizyonist Siyonistler 1931'de düzenlenen seçimlerde almışlardır. Filistin'de yaşayan Yahudilerin o tarihlerde yasama meclisleri olan Asefat HaNivharim'in (Seçilmişler/Temsilciler Meclisi) seçimlerinde %17 oy alarak ikinci sıraya yerleşmişlerdir (Schechtman & Shavit, 2007).³ Aynı zamanda Filistin'de Revizyonistler ve diğer Siyonist örgütler arasında gerilim yükselmiştir. Bunun altında yatan nedenin Siyonist elitler arasındaki iktidar mücadelesi olduğu kadar ideolojik anlaşmazlığın da etkili olduğu söylenebilir. 1933'te Filistin Sosyalist Siyonizm'in önemli isimlerinden Yahudi Ajansı'nın siyasi işler başkanı olan Haim Arlosoroff'un öldürülmesi Revizyonistler ve Sosyalist Siyonistler arasındaki gerilimin zirveye ulaştığı bir olayı imlemiştir. Arlosoroff'un cinayete kurban gitmesi sonrasında Revizyonistlere yönelik sol siyasetten gelen eleştiriler gün geçtikçe dozajını arttırmaktaydı. Sosyalist Siyonistlerin önde gelen liderlerinden David Ben Gurion bu cinayetin siyasi saiklerle işlendiğini söylemişti (Penkower, 2019). Revizyonistlere yönelik karşı kampanyanın temel odağı bu hareketi gayri-meşru ilan ederek daha fazla kitleleşmesinin önüne geçmektir.

Revizyonistlere yönelen baskılar onların genel Siyonist organizasyonlar içerisindeki manevra alanının daraldığını göstermiştir. Histadrut'tan ayrılan Revizyonist hareket kendi emek örgütü olan Ulusal Emek Federasyonu'nu (National Labour Federation, NFL) 1934'te kurmuştur. Ulusal Emek Federasyonu, mali desteğini Revizyonist iç kaynaklardan alan küçük bir işçi sendikası olarak öne çıkmıştır. Amacı, üyeleri için istihdam, iş koruma ve sosyal hizmetler sağlamaktır (Shavit, 1988).

1934'te Arlosoroff cinayetinin yarattığı gergin ve toksik politik ortamı ortadan kaldırmak amacıyla Revizyonist hareketin lideri Ze'ev Jabotinsky ve işçi hareketi lideri David Ben Gurion Londra'da bir araya geldiler. İsrail tarih yazımında Londra Anlaşmaları olarak bilinen bu tarihi olayda iki taraf birçok konuda anlaşmaya varmışlardır:

- Tarafların savaştan, iftiradan, karalamadan ve hakarettten kaçınması ve kendilerini ideolojik tartışmayla sınırlaması;
- Histadrut ile Revizyonistlerin işçi sendikası olan yeni kurulan "Ulusal Emek Federasyonu" arasında iş anlaşmazlıkları, grevler ve tahkim konusunda uzlaşma sağlanması;
- Revizyonist Parti'nin finansmanına ve Revizyonistler-Betarim için göçmenlik sertifikalarına uygulanan iki yıllık boykotun askıya alınması temelinde bir anlaşmaya vardılar (Newman, 1984).

Her ne kadar bu anlaşma Revizyonist hareketin organları tarafından onaylansa da işçi hareketinin karar mekanizmaları tarafından kabul edilmedi ve iki hareket arasındaki gerilim çözüme kavuşturulamadı.

1935'e gelindiğinde Siyonist Genel Konsey'in toplantısında Siyonist örgütler arasındaki disiplini sağlama noktasında daha sert adımların atılacağına karar verilmiştir. Revizyonistler bu karara tepki olarak Dünya Siyonist Teşkilatı'ndan ayrılmışlardır (The Palestine Post, 1935a). 7 Eylül 1935'te Jabotinsky öncülüğünde Yeni Siyonist Teşkilatı 713 kişi ile Viyana'da kurulmuştur (The Palestine Post, 1935b). Jabotinsky ilk başkan seçilmiştir. Yeni Siyonist Teşkilatı (New Zionist Orgnaization, NZO) temel hedeflerini şöyle sıralamıştır: İsrail'in ve topraklarının kurtarılması, egemenliğinin ve dilinin yeniden canlandırılması; Yahudi geleneğinin kutsal hazinelerinin Yahudi yaşamına yerleştirilmesi; Ürdün'ün her iki yakasında bir Yahudi devleti ve Filistin'de sınıf mücadelesi olmaksızın sosyal adaletin sağlanması (Flapan, 1979).

1935'te Revizyonistler Dünya Siyonist Teşkilatı'ndaki faaliyetlerine son verdiler fakat bireysel düzeyde Revizyonistlerin kalabileceği söylendi. Jabotinsky'nin önderliğinde alınan bu kararın şekillendiği dönemde (1931-1933) Revizyonist hareket içerisinde itirazlar yükselmiştir. Jabotinsky ise hareket içerisinde liderliğini tartışmaya açtırmak istememiş ve kararların kendi gözetiminde alınacağı tek adam düzeni kurmayı hedeflemiştir. Jabotinsky'nin liderliğine muhalefet edenler farkı bir siyasi oluşumla yollarına devam etme kararı almışlardır. Meir Grossman öncülüğünde Robert Sticker, Richard Lichtheim, Ya'akov Cahan ve Selig Soskin gibi Revizyonist hareketin önemli isimleri Yahudi Devleti

³ 6 Aralık 1925'te Ha-Tzohar listesi 2,489 oy alarak Meclisteki 201 sandalyeden 15'ini kazandı (%6.1). 1931 seçimlerinde Ha-Tzohar, ayrı bir Sefarad listesinin aldığı 2.121 oy da dahil olmak üzere 10.189 oy kazandı. Ha-Zohar böylece 8.068 oy (toplamın %16,0'sı) ve 11 sandalye kazanırken, Jabotinsky'nin Doğu (Sefarad) toplumundan destekçilerinin listesi 5 sandalye daha kazandı ya da toplam oyların %4,2'sini aldı. Revizyonistlerin 1931 seçimlerindeki toplam payı böylece %20,2'ye ulaştı (Shavit, 1988).

Partisi'ni kurmuşlardır (Jewish Virtual Library, 2008a). Jabotinsky ise bu süreci tersine çevirmek gayesiyle 1933'te Katowice Kongresi'nde partide ayrışmaları önlemek amacıyla tek adam rolünü tescilletmiştir.⁴ Revizyonist hareketin Siyonist Örgüt'te kalıp kalmayacağı sorusu oylamaya sunulduğunda, 70 delegeden sadece 13'ü Jabotinsky'yi destekledi. Bunlar arasında Beitar'ın Polonya'daki baş komutanı Uri Zvi Grinberg, Wolfgang von Weisel ve David Boiko da vardı. Bu kişiler Jabotinsky'nin otel odasında bir toplantıya çağrıldılar ve Jabotinsky burada Revizyonist Yürütme'yi feshetmek ve hareketin Siyonist Örgüt'ten bağımsızlığını ilan etmek istediğini söyledi (Heller, 2012). Jabotinsky, Meir Grossman ve diğer Yürütme üyelerine Revizyonist örgütün tüm işlerini kontrol altına aldığını ve 22 Mart'ta onları Revizyonist Yürütme'deki görevlerinden uzaklaştırdığını bildirdi (Heller, 2012).⁵ Jabotinsky'nin Revizyonist hareket içerisindeki anlayış farklılıklarının kurumsal yapıyı bozacağından endişe ettiği belirtilmektedir.⁶

1930'ların sonlarında Revizyonistler ve NZO, ekonomik krizden mustarip olan ve Filistin'e göç etmek isteyen Yahudilerin desteğini kazandı. Ancak Filistin'e açılan kapılar kapalıydı ve kitlesel gösteriler, müzakereler, çağrılar ve protestolar yoluyla bu kapıları açma girişimleri başarısızlıkla sonuçlandı. 1939'da Beyaz Kitap'ın yayınlanması ve İngiliz deniz ablukası Filistin'e Yahudi göçünün ilerlemesini engelledi (Flapan, 1979, s.113). Bu faaliyetlerin ortasında Jabotinsky 1940'ta vefat etmiştir.

Revizyonist Siyonistler ve WZO arasında müzakereler Jabotinsky'nin vefatından sonra da devam etmiştir. Bu amaçla Aralık 1940'ta MAPAI'nın ideolojik lideri Berl Katznelson ve aynı partiden Eliahu Golomb ve Siyonist-Revizyonistler Birliği'nden Dr. Benjamin Lobotzky (Eliav) ve Eri Jabotinsky arasında Tel Aviv Mutabakatı imzalanmıştır. Bu anlaşmanın temel amacı Revizyonistlerin tekrar WZO'ya dönüşlerinin temin edilmesidir. Çünkü II. Dünya Savaşı ve devam eden soykırım Filistin'deki Yahudi siyasi kampları ortak hareket etmeye zorlamaktadır:

“Savaş öncesi gelişmeler ve Yahudilerin savaşta konumu, Yahudi sorununu bir kez daha uluslararası siyasi bir çözüm gerektiren ve yarım önlemlerle çözülemeyecek, ancak Filistin'in kapılarının Yahudi göçüne açılmasıyla çözülebilecek bir sorun haline getirmiştir. Bu siyasi çözümü elde etmek için Siyonist hareket, mümkün olan en kısa sürede, siyaset, savunma, göç ve inşaa alanlarında birleşik eylem uğruna Filistin'de ve Diaspora'da tam bir güç yoğunlaşması sağlamalıdır.

Yukarıdaki nedenlerden dolayı, MAPAI ve Filistin'deki Siyonist Revizyonistler Birliği, savaş ve barış konferansı süresince Siyonist eylem planını kapsayan bu anlaşmayı yapmıştır.”(Jabotinsky Center of Israel, 1940)

Tel-Aviv Mutabakatı'nın doğal bir sonucu olarak Şubat 1946'da Revizyonist teşkilat Ha-Tzohar'da yapılan bir iç referandumun ardından, üyelerin yaklaşık %70'i WZO'ya dönmeyi seçti. Bu tercih Yahudi Devlet Partisi ile HaTzohar'ın Berit HaZohar HaMeuhedet (Birleşik Ha-Tzohar/Revizyonistler İttifakı) altında birleşmesine yol açtı. Bu ittifakın liderleri Meir Grossman ve Arye Altman idi. Ancak bu karar, Grossman'ı bir asker kaçağı olarak gören ve Altman'ı Irgun'un faaliyetlerini alenen desteklemeyi reddettiği için eleştiren Irgun başkanları tarafından bu siyasi gelişme olumlu karşılanmadı. Bu tartışmaların ortasında Ekim 1946'da 22. Siyonist Kongresi seçimlerinde, Revizyonistler 79 sandalyenin 11'ini alırken, sol cephe 46 delege kazandı ve toplam 205.008 oy kullanıldı (Shavit, 1988, s.72). 1948 yılında İsrail devletinin kurulmasıyla birlikte savunma güçlerinin tek çatı altına alınmasına karar verildi. Bunun neticesinde Irgun'un faaliyetlerine son verilmiştir. Irgun faaliyetlerinin sona ermesinden sonra Revizyonist hareket içerisinde nasıl bir strateji izleyeceği tartışıldı. Irgun'un liderlerinden Menachem Begin yeni kurulan İsrail devletinde siyaset yapmanın en iyi seçenek olduğunu hareketteki çalışma arkadaşlarıyla paylaştı. Menachem Begin önderliğinde İsrail devletinin kuruluşuna kadar gizli faaliyet gösteren Irgun artık siyasi faaliyetler yapacak Herut'a dönüştü. Herut'un kuruluş duyurusu, aynı

⁴ Jabotinsky Katowice konferansından günler önce Hollanda'daki bir Betar konferansına yazdığı mektupta, dünya çapındaki tüm Betar şubelerinin Revizyonist hareketin Siyonist Örgüt'ten bağımsız faaliyet yürütme hakkını ilan etmesi talebini oybirliğiyle destekleyeceğinden emin olduğunu belirtmiştir (Heller, 2012).

⁵ Jabotinsky, hareketin bir avuç adam tarafından yönetilmesine izin vermek yerine, "kitlelerin sesine kulak verecek" ve Revizyonistlerin çoğunluğunun çıkarları doğrultusunda hareket ederek hareketin liderliğini üstleneceğini iddia edecekti (Jabotinsky, 1933).

⁶ Betar Hareketi'nin resmi yayın organı *HaMedina* Jabotinsky'nin aldığı tek taraflı kararları coşkuyla karşılayacaktı: "Nihayet yol bulundu: tekçi hareketin tek bir amaç uğruna liderinin etrafında kararlı bir şekilde yoğunlaşması" ("HaMedina," 1933).

zamanda IZL'nin (Irgun Zvai Leumi veya Irgun) de komutanı olan lideri Menachem Begin tarafından yapıldı (Weitz, 2005).

Herut (Tnuat HaHerut, Özgürlük Hareketi) Ze'ev Jabotinsky'nin siyasi felsefesini benimseyenlerce kurulan siyasi bir partiydi. 1950'de İkinci Dönem Knesset Seçimleri öncesinde İsrail Revizyonist Partisi ile Herut Partisi birleşerek Herut-Revizyonist Siyonist İttifakı'nı oluşturmuşlardır (Knesset, n.d.). Herut Hareketi ilk beş Knesset'te bağımsız olarak faaliyet göstermiştir. 3. ve 5. Knesset dönemlerinde 15 ve 17 vekil ile MAPAI sonrası ikinci büyük parti olmuştur. İsrail'de genel seçimlerin ilk kez yapıldığı 1949'dan Herut Partisi'nin Liberallerle birleşerek Gahal adlı siyasi yapıya dönüşmesine değin geçen süreçte (1965'e değin) Revizyonistlerin iktidardaki aktörlere karşı birçok noktada siyasi üstünlüğü bulunmuştur (Goldstein, 2018). Bunlardan ilki hareketin önderi olan Menachem Begin'in karizmatik liderliğidir (Goldstein, 2018). İkincisi ise İsrail'e Ortadoğu ve Kuzey Afrika'dan göç eden Yahudilerin yaratmış olduğu yeni siyasi kültürdür (Goldstein, 2018). Bu coğrafyadan gelen Yahudiler için iktidardaki sosyalist partilerin kendilerine hitap edeceği siyasi söylemi ve sunacakları toplumsal temsil alanları kısıtlı olmuştur. Bu sebeple alternatif siyasi cepheler içerisinde Herut Hareketi'nin kendileri için en uygun siyasi organizasyon olduğunu görmüşlerdir.

1965'te Liberal Parti ile birleşerek [Gush Herut (Özgürlük Cephesi) ve Liberalim (Liberaller)] Gahal kurulmuştur. Herut hareketi 1988'e kadar varlığını korumuştur. Herut'un siyasal yöneliminde temel belirleyici ise İsrail'in toprak bütünlüğünün sağlanması olmuştur. Bu hedefi gerçekleştirirken Yahudi dini metinlerinde vurgulandığı şekliyle Ürdün nehrinin her iki yakasında kurulacak olan İsrail devleti tahayyülü olmuştur. Herut'un İsrail kamuoyuna yönelik belirleyici çıkışı zamanın İsrail hükümetinin Almanya ile 1952'de yapmış olduğu iade anlaşmasına gösterdiği sert tepkide görülmektedir. Bunun yanında İsrail'de hükümette bulunana MAPAI Partisi'nin sosyalist ve devletçi politikalarının karşısında durmuştur. Halihazırda Revizyonist hareket kurulduğu ilk yıllardan itibaren İsrail'de sınıf politikasının yerleşmesine karşısında yer almıştır. Bu sebeple David Ben Gurion Revizyonistlerle ortak hükümet çatısı altında olmayı reddetmiştir. Bu anlayış Levi Eshkol'un 1963'te başbakan olmasıyla Herut hareketine selefine nazaran açık ve kapsayıcı davranmıştır.

Revizyonistler ve Sosyalist Siyonistler arasındaki gerilim 1960'larda son bulmuştur. Yumuşamanın bir belirtisi olarak Ze'ev Jabotinsky'nin cenazesi Siyonist liderlerin defnedildiği Mount Herzl'e nakledilmiştir. Bu olumlu havanın etkisiyle Gahal Mart 1967'de Milli Birlik Hükümeti'ne katılmıştır. 1973'te Likud kurulmuştur. İsrail sağının kurucu liderlerinden Menahem Begin Herut hareketinin 1948'den 1983'e kadar liderlik koltuğunda oturmuştur.

3. Kurumsal Rota: Likud Partisi ve Menahem Begin

Likud (*Likud-Liberalim Leumi*, Milliyetçi Liberaller Birliği) Eylül 1973 yılında, Sekizinci Knesset seçimleri öncesinde kurulan parti grubunu ve seçim listesini içeren sağ yönelimli siyasi bir oluşumdur ("Likud ," n.d.). Bu oluşum iki büyük siyasi bloktan oluşmaktaydı: Herut Hareketi ve İsrail Liberal Partisi. Ayrıca Likud'a katılan bir dizi siyasi parti ve hareket olmuştur: *HaMerkaz HaHofshi* (Özgür Merkez), *HaReshima HaMamlakhtit* (Devlet Listesi) ve *HaTenua Lema'an Eretz Yisrael HaSheleima* (Büyük İsrail için Emek Hareketi)'nin bir kısmı. 1988 yılında bu ortak listedeki partiler birleşerek Likud Partisi'ni oluşturmuşlardır. Likud kuruluş aşamasında farklı partilerden oluşan gevşek bir siyasi koalisyonu imlerken sonrasında kurumsal ve lider merkezli bir siyasi partiye dönüşmüştür. Begin'in Liberaller Partisi ve Herut Partisinden müteşekkil Gahal'ı genişletmektense Likud'un kurulmasında gösterdiği ısrar onu yeni oluşumda merkezi bir figür haline getirmiştir (Goldstein, 2017). Begin'in karizmatik liderliği ve Revizyonist hareket içerisinde üstlendiği görevler kurucusu olduğu Herut Partisi'nin (Hareketi) Likud içerisinde kadrosal ve kurumsal ağırlığını arttırmıştır (Goldstein, 2017). Begin liderliğindeki Likud 1948'den itibaren iktidarda olan işçi hareketinin siyasi hegemonyasına 1977 Seçimleri'yle son vermiştir. Bu siyasi olay İsrail siyasi dağarcığında '*mahapah*' (devrim) olarak adlandırılır. Likud'un iktidara gelişi İsrail'de baş gösteren toplumsal (Mizrahi grupların çeperdeki dışlanmış pozisyonlarının devamı) ve ekonomik krizde bulunabilir.

1970'ler İsrail siyaseti için çok boyutlu dönüşümlerin yaşandığı bir dönem olmuştur. Bu yıllarda İsrail ekonomisindeki durgunluk öte yandan ülkenin yeniden yapılanması birlikteliği işçi ve kapitalist sınıfları için sıkıntıya neden olmuştur. Gelirler arasındaki uçurum ve artan işsizlik Histadrut gibi büyük sendikaları iktidara yabancılaştırırken mali kriz ve ardından gelen iktisadi durgunluk büyük holdinglerin

kazançlarında beklenen artışları yakalamanın zor olduğunu göstermiştir. İki grup arasındaki bu gerilim, mevcut kurumsal düzenlemelere olan geleneksel bağlılıklarının zayıflamasına ve farklı grupların farklı çözümler için bastırmasına yol açmıştır (Bichler, 1994). Bu durum öngörülemez bir atmosfer yaratmış ve hükümet istikrarı korumak için rekabet halindeki çıkarları dikkatle idare etmek zorunda kalmıştır. Sonuç olarak, seçim sonuçları giderek belirsizleşmiş ve siyasi iklim öngörülemez hale gelmiştir. Bu akış ve çalkantı dönemi, toplumun pek çok kesimi için büyük bir değişim döneminin başlangıcına işaret etmiştir (Bichler, 1994).

Hem işçi sendikaları hem de iş dünyasının elitleri arasında bir "hayal kırıklığı konsensüsü" oluşmaya başladığında bunun hükümet üzerinde güçlü bir etkisi olmuştur (Bichler, 1994). Bu olgu özellikle Likud partisi 1977'de ilk kez iktidara geldiğinde belirgindi. O dönemde hem işçi sendikaları hem de iş dünyasının elitleri arasında olumsuz duygular özellikle güçlüydü ve bu durum hükümetin işleyişini etkiledi. Benzer şekilde, Likud partisi 1992'de İşçi Partisi tarafından yenilgiye uğratıldığında, bu "hayal kırıklığı konsensüsü" hükümetin gücü üzerinde derin bir etki yaratmıştır. Her iki durumda da toplumdaki kilit aktörler arasındaki olumsuz duyguların birleşmesi, hükümetin karar alma ve politikalarını uygulama yeteneğini zayıflatmıştır (Bichler, 1994). Bu nedenle İsrail iç politikasında toplumsal sektörler (sınıfsal, kültürel ve etnik) arasında konsolidasyonu sağlamak iktidarın devamı için önemli olmuştur.

Menachem Begin 1977 Seçimleri ile iç politikada konsolidasyonu sağladıktan sonra dış politikada atması gereken adımlar vardı. İsrail'de sağ siyaset 1933'te Chaim Arlosoroff'un Revizyonistler tarafından öldürüldüğü iddiası nedeniyle iktidarda kalan sol aktörler tarafından radikal bir örgütlenme olarak görülmüş ve meşruiyeti sürekli sorgulanmıştır (Wurmser, 1998). Begin için bu yerleşik anlayışı değiştirmek İsrail'in tartışmasız askeri kadrolarına hükümetinde yer vererek ayrıca uluslararası kamuoyuna barış görüşmelerine açık bir lider imajını yerleştirerek aşılabilirdi (Mitchell, 2015). Bu sebeple Begin görevi devralınca Mısır ile barışın mümkün olup olmadığına dair çalışmalara başladı. Öte yandan yükselen yerleşimci hareketin sağ siyasetten yabancılaşmaması için Batı Şeria'da Yahudi yerleşimlerine öncelik vereceğini söylüyordu. Halihazırda Likud'un 1973 yılındaki kuruluş metninde yerleşimler konusundaki pozisyon açık olmuştur. Hem partinin resmî açıklamalarında öte yandan Begin'in beyanatlarında Batı Şeria (Yahudiye ve Samarya) ve Gazze konularında ilhak kelimesi yerine egemenliğin yerleştirilmesi veya hukukun uygulanması şeklinde kullanışlar dikkat çekmektedir:

Yahudi halkının İsrail Toprakları üzerindeki hakkı sorgulanamaz ve bu hak, halkımızın güvenlik ve barış hakkı ve arzusuyla birleşmektedir. İsrail topraklarının batı kısmının yeniden bölünmesine yönelik her türlü öneri reddedilmiştir; devlet egemenliği, yasal aygıtlar aracılığıyla, kurtarılmış topraklar üzerinde uygulanmalıdır (A. Naor, 2015).

Begin karmaşıklaşan İsrail iç siyaseti ve Soğuk Savaş'ın getirdiği çift kutupluluğun Ortadoğu'da yarattığı yeni jeopolitik koşullar arasında denge arayan bir lider olarak iktidarını sürdürmeye çalışacaktı. Begin, Mısır ile barış görüşmelerinin İsrail kamuoyunda meşruiyet krizine yol açmaması için sol siyasetin önemli figürlerinden ve karizmatik asker Moshe Dayan'ı dışişleri bakanlığına getirerek aşmaya çalıştı. Dayan'ın hükümete katılması için Begin'den şartı İsrail'in egemenliğinin Batı Şeria'ya genişletilmeden önce bunun bir referanduma götürülmesi gerektiğine dair yazılı taahhüt istemiştir. Begin ise Araplarla müzakereler devam ettiği sürece Batı Şeria'da İsrail yasalarının uygulanmayacağına dair taahhüt sunmuştur (Brilliant, 1977). Başbakan Menahem Begin ve Dışişleri Bakanı Moshe Dayan İsrail'in yeni dış politikasında temel politika önerileri uyumlu gözüküyordu ve bu durum onların zor müzakere süreçlerinden birlikte çalışmalarını kolaylaştırmıştır. İsrail'in 1967'de 6 Gün Savaşları sonrasında diplomatik tercihi Arap komşularıyla doğrudan müzakereler yürütmekten yanaydı. 1977 yılında işbaşına gelen yeni hükümette esasında bu politikayı geliştirmiş ve devam ettirmiştir. Dışişleri Bakanı olarak Moshe Dayan'ın atanmasının ertesinde Mısır, Ürdün ve Suriye dışişleri bakanları ile doğrudan konuşma taraftarı olduğunu beyan etmiştir (Blitzer, 1977). Menachem Begin'de Mısırlı mevkidaşı Enver Sedat ile doğrudan görüşmek için çağrıda bulunuyordu (Gordis, 2014). İki siyasiyi ortak çalışmaya iten faktörlerden birisinin olası Filistin devletinin kurulması fikrine karşı olmalarıdır. Menachem Begin'in İsrail'in işgal ettiği topraklar üzerinde Filistin devleti fikrine karşı olduğu görülmüyordu. Buna benzer şekilde Dışişleri Bakanı Moshe Dayan Batı Şeria'nın bölünmesi fikrinin İsrail'in güvenliğine zarar vereceğini düşünüyordu (Goodman, 1977; Tillman, 1979). İki siyasi figürün mutabık olduğu diğer bir konu Ürdün Nehri'nin doğusunun İsrail'in sınır hattı olduğuydu. Menahem

Begin için Ürdün Nehri'nin batısındaki alanın kontrolü İsrail'in güvende olması için olmazsa olmazlardan olarak öne çıkmaktadır (Quandt, 1983). Moshe Dayan ise İsrail'in sınırlarını şu şekilde tanımlıyordu:

“Doğuda Ürdün Nehri ve batıda Büyük Deniz (Akdeniz) tarafından sınırlanan, kuzeyde Hermon Dağı tarafından taçlandırılan, güneyde kavrulmuş çöl tarafından mühürlenene İsrail toprakları...” (Elon, 1979)

David Ben Gurion'un en yakın çalışma arkadaşlarından ve sol siyasetin karizmatik figürlerinden Moshe Dayan'ın Begin'in hükümetine katılmasını kolaylaştıran ortak politika başlıkları Begin liderliğindeki koalisyonu güçlendirmiştir. Begin ise konuşmalarında hükümetin mecliste bulunan parti gruplarının tümüne açık olduğunu ifade ediyordu (Torgerson, 1977). Begin'in hükümeti dinci Siyonist parti *Mafdal* (Miflaga Datit Leumit, Milliyetçi Dini Parti) ve aşırı dindarların partisi *Agudat Israel*'den (İsrail Birliği) oluşuyordu. Begin'in çağrısına DASH Partisi (Tnuva Demokratit LeShinui, Değişim için Demokratik Hareket) olumlu yanıt verdi (The Hartford Courant, 1977). Likud 43 milletvekili, Mafdal 15 milletvekili, Agudat Israel 4 milletvekili ve DASH 4 milletvekili ile 66 milletvekilinden oluşan 18. İsrail Hükümeti'ni oluşturdular. Fakat DASH yetkilileri koalisyona katılma şartının işgal edilmiş Batı Şeria'da daha fazla yerleşim yeri inşa edilmemesi olduğunun altını çiziyordu (The Hartford Courant, 1977).

Begin'in İsrail'in tarihsel sınırlarına olan vurgusu ise eski konuşmalarındaki kadar yoğun olmasa da devam ediyordu: “Yahudi halkının İsrail topraklarının tarihten gelen hakkı vardır. Burası bizim kadim vatanımız ve bu hak elimizden alınamaz (Mitchell, 2015).” Begin'in Yahudi geleneğine vurgusu ve siyasetini bu gelenek üzerinden yeniden inşası Mısır ile barış görüşmelerine giden yolda zaman zaman engeller çıkarmıştır. Fakat Başbakan Begin ve dışişleri bakanı Dayan için Mısır ile barış İsrail'in güvenlik tehditlerini yönetilebilir seviyeye çekecek kritik bir aşamayı temsil etmiştir. 1977'nin son aylarında dışişleri bakanı Dayan Mısır Cumhurbaşkanı Enver Sedat'ın danışmanı ve başbakan yardımcısı Hasan El Tuheyemi ile Fas'ta gizli bir görüşme gerçekleştirdi (Center for Israel Education, 2023). Öte yandan ABD'de Ortadoğu'da barışın tesisi için yeni girişimlere hazırlanmaktaydı. Başkanlık koltuğuna yeni oturan Jimmy Carter, ulusal güvenlik danışmanı Zbigniew Brzezinski ve dışişleri bakanı Cyrus Vance İsrailli muhataplarıyla sürekli iletişim içerisindeydiler.

Begin dış politika alanında stratejik hamleler yaparken İsrail'de doğal seçmen tabanını Likud'dan uzaklaştırmamaya odaklanmıştı. Mısır ile olası bir barışın Likud'un geleneksel ve milliyetçi toplumsal bloklarını rahatsız etmesi beklenebilirdi. 1977'de İsrail hükümeti ve Yahudi Ajansı'nın ortaklığında ülkenin az gelişmiş bölgelerinin alt yapı kapasitesine geliştirmeye dönük “Yenilenme Projesi” (*Proyekt Shikum Shchunot*) başlatıldı. Bu projenin ilk beş yılında 30,000'i aşkın yeni konut inşa edildi (Jewish Virtual Library, 2008b). Proje ilerledikçe Ortadoğu ve Kuzey Afrika kökenli Yahudiler'in yani Mizrahiler'in yaşam koşullarında gözle görülür iyileşmelerin yaşandığı söylenebilir (Carmon & Hill, 1984). Likud'un Mısır ile barış görüşmelerinde yabancılaştırma tehlikesi olan doğal seçmen gruplarını kamusal harcamalarla yeniden parti etrafında mobilize edebilmesi açısından bu projenin önemli olduğu söylenebilir.

Menahem Begin bir yanda iç siyaseti konsolide ederken öte yandan Mısır ile barış görüşmelerini devam ettirmekte kararlı olmuştur. Bu amaçla Begin 11 Kasım 1977'de Mısır Cumhurbaşkanı Enver Sedat'ı İsrail'e davet etmiştir (Gordis, 2014). Enver Sedat daveti kabul etmiş ve 20 Kasım 1977'de İsrail yasama meclisi Knesset'te bir konuşma yapmıştır. Mısır Cumhurbaşkanı Sedat'ın Knesset'te yaptığı tarihi konuşma ertesinde Mısır ve İsrail arasındaki diplomatik süreç yeni bir aşamaya geçmiştir. Sedat'ın İsrail'den 5 temel talebi olmuştur: İsrail'in 1967'de işgal ettiği tüm Arap topraklarını iade etmesi; Filistinlilere bağımsızlık verilmesi; herkes için barış ve güvenlik içinde yaşama hakkı; gelecekte silaha başvurmama taahhüdü ve Ortadoğu'da husumetin sona erdirilmesidir (Gordis, 2014). İki lider bu sorunların çözümü için askeri ve siyasi komitelerin kurulmasında karar kılmışlardır (Mitchell, 2015).

Daha önce bu makalede vurgulandığı şekliyle Begin'in temel politik hedeflerinden birisi Batı Şeria ve Gazze'de Yahudi yerleşimlerin sayısını arttırmaktı. Bu amaçla Begin iktidar ortağı olan *Mafdal* (Miflaga Datit Leumit, Milliyetçi Dini Parti) ile ilişkili olan *Gush Emunim*'in (İnananlar Cephesi) inşa ettiği Elon Moreh kampını ziyaret etmiştir. Bu ziyaret aslında Revizyonist Hareketin kuruluşundan itibaren temel politik motivasyonu olan İsrail coğrafyasının yeniden restorasyonu fikriyle uyumlu olmuştur. Begin'in döneminde işgal edilen Batı Şeria'da yerleşimci nüfusu 1977'de 4,400 ilen 1981'e

gelindiğinde bu rakam 16,200'e ulaşmıştır (Hirsch-Hoefler & Mudde, 2020). Öte yandan Tarım Bakanı Ariel Sharon'un da yerleşimlerin geliştirilmesine yönelik ilgisi olmuştur. Sharon'un bu konudaki planına göre üç alanda yerleşimler yoğunlaştırılması gerekmektedir: Samiriye'nin orta dağ sınır hattı boyunca; Ürdün Vadisi'nde ve Kudüs etrafında. İlki Irak, Ürdün ve Suriye taraflarından gelecek saldırıları önleyecektir. İkincisi Kudüs'ün Doğu ve Batı Kudüs olarak ayrımını anlamsızlaştıracaktır. Üçüncüsü ise Batı Şeria'da bölünmeyi kalıcı hale getirecek ve oradaki demografik dengeyi Araplar aleyhine değiştirecektir (Mitchell, 2015). Sharon yerleşimler üzerinden Likud içerisinde parti dışından birisi olarak kendi karizmasını tahkim etmeyi de hedeflemiştir.

Yerleşim politikasıyla İsrail'de sağ kampa pozitif mesajlar gönderen Begin, Mısır ile yürütülen barış müzakerelerini seçmenine ve koalisyon ortaklarına anlatmakta zorlanmıştır. İsrail sağına yükselişe geçen mesyanik hareketler İsrail'in tarihsel topraklarının bütünlüğünden (*Eretz Shlema*) vazgeçmemesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Camp David Anlaşmaları ve Mısır-İsrail arasındaki barış anlaşmaları ile İsrail'in toprak tavizlerine karşı çıkan Likud Partisi üyeleri 1979 yılında Tehiya (Uyanış) adlı partiyi kurmuşlardır (The Israel Democracy Institute, 2023). Geula Cohen'in liderliğini yaptığı ultra-milliyetçi Tehiya Partisi memnuniyetsiz Likud Partisi üyeleri için yeni politik merkez oldu. Tehiya 1981, 1984 (Tzomet ile birlikte) ve 1988 seçimlerinde sırasıyla üç, beş ve üç sandalye elde etti. Ancak 1992'de oy barajını aşamadı ve böylece bağımsız bir siyasi oluşum olarak varlığına son verdi (The Israel Democracy Institute, 2023). Tehiya'nın temel amacı Sina Yarımadası'nın boşaltılmasını önlemek ve Mısır ile bir barış anlaşmasının yapılmasını engellemektir. Genel olarak, herhangi bir toprak kaybına karşı çıkarak Batı Şeria'da (Yahudiye ve Samiriye'de) geniş çaplı yerleşimi ve buraların İsrail'e dahil edilmesini savunmuştur. Ayrıca Filistinlilerin yanı sıra Arap ülkelerine karşı da agresif bir tutum benimsemiştir (The Israel Democracy Institute, 2023).

26 Mart 1979'da ABD Başkanı Jimmy Carter'ın arabuluculuğunda İsrail ve Mısır barış anlaşmasını imzalamışlardır. Bu anlaşmayla birlikte bir zamanlar terörist olarak anılan Menachem Begin barış yanlısı bir devlet adamı imajını hem küresel kamuoyunda öte yandan İsrail'de kazanmıştır. İlginçtir Begin Mısır ile barış anlaşması sonrası bu süreçte yakın çalışma arkadaşlarını görevlerinden uzaklaştırmıştır. İçişleri Bakanı Dr.Yosef Burg'u İsrail'i temsilen Mısır ile Filistinlilerin Batı Şeria ve Gazze'de otonomi kurmalarına dönük müzakereleri yürütmesi için görevlendirmiştir (Mitchell, 2015; Shoval, 2018). Burg, *Mafdal* lideriydi ve ideolojik olarak milliyetçi ve dindar bir dünya görüşüne sahip olmuştur. Arap tezlerine yabancı olmasının ötesinde onlara oldukça şüpheyle yaklaşmıştır. Menahem Begin'in Camp David sonrası Burg'a alan açması Dayan'ın dışişleri bakanlığını "kokteylerle ve kabullerle" sınırlayan bir düzeye indirmiştir (TIME, 1979b). Moshe Dayan Begin'in yeni siyasi girişimlerinden rahatsız olarak Ekim 1979'da istifa etmiştir. Begin ve Sharon ikilisinin yerleşimleri Batı Şeria'da genişletme çabaları hükümet içerisinde ılımlıları ve Likud dışından katılım gösteren siyasileri rahatsız etmiştir.⁷ Bunlardan birisi Savunma Bakanı Ezer Weizmann Begin'in geniş koalisyona yaslanmaktan ziyade sağ kampa öncelik veren ve "umutsuzluk eken bir lider" ve "iki yüzlü" olması nedeniyle Mayıs 1980'de istifa etmesi olmuştur (Maor, 1980; TIME, 1980). Weizmann'ın ardından başbakan yardımcısı Yigael Yadin'de aynı yıl siyasetten çekildiğini ve DASH Partisi'ni kapattığını açıklamıştır (Claiborne, 1981).

Begin 1981 Seçimleri öncesi sağ seçmeni Likud etrafında konsolide etme stratejisini ilerletmekte kararlı olmuştur. 1979'da Mısır ile İsrail arasındaki barış görüşmelerine tepki olarak istifa eden Tehiya lideri Geula Cohen 1980'de Kudüs'ü İsrail'i başkenti olarak öngören kanun tasarısına Begin son anda destek vererek yasalaşmasını sağlamıştır. Begin seçimler öncesinde sağ kanat içerisindeki muhaliflerine "taviz veren" veya "İsrail'in toprak bütünlüğünden vazgeçen" bir lider imajı vermek istememiştir. Begin seçimler öncesinde sağ seçmeni olabildiğince Likud etrafında konsolide etme kararlılığında olmuştur. Cohen'in teklif ettiği yasa tasarısı Kneset'te 69 kabule karşılık 15 red oyuyla yasalaşmıştır (A. Naor,

⁷ Bu tartışmaların ortasında TIME Magazine'de yayınlanan bir analiz dikkat çekicidir: "Dayan'ın Begin rejimiyle çatışmasındaki bir diğer faktör de Batı Şeria'daki İsrail yerleşimlerine ilişkin bitmek bilmeyen tartışmalardı. Daha fazla yerleşim için verilen mücadelenin başını çeken Tarım Bakanı Ariel Sharon geçen hafta Bakanlar Kurulu'na Batı Şeria'da özel mülkiyete ait 2.500 ila 4.000 dönümlük Arap arazisinin kamulaştırılmasını öngören bir teklif sundu. Dayan'ın kendisi de tüm İsrailiilerin Batı Şeria'da hareket özgürlüğüne sahip olması gerektiğine inanıyor ancak İsrail yerleşimlerine Araplar tarafından şiddetle karşı çıktığının ve ABD'nin bunları yasadışı olarak nitelendirdiğinin de farkında" (TIME, 1979a).

2016). Bu yasa tasarısı göstermektedir ki Likud 1967'de yükselişe geçen yerleşimci, mesiyanik ve dindar Siyonist siyasal aktörlerle kurumsal olmasa da ideolojik düzeyde ortaklaşa hareket etmektedir.

1981 seçimleri öncesi Begin'in İsrail'de çözmesi gereken en önemli sorunların başında kronikleşen enflasyonun dizginlenmesi sorunu ortaya çıkmıştır. Likud 1977 seçimleri sonrasında vaat ettiği politikaları uygulayamamıştır: enflasyonu düşürmek, kamu arazilerini satmak ve iştiraklerini özelleştirmek, kamu sektöründe istihdamı azaltmak. 1981'e gelindiğinde enflasyon %150'ye ulaşmış, işsizlik iki katına yakın artmış ve ülke tarihinin gördüğü en yüksek dış borca ulaşmıştır (Peretz & Smooha, 1981). Ekonomik darboğazı aşmanın bir yolu olarak kamu harcamalarında kesintiye gidilmesi gerektiğini konusunda karar vericiler hem fikir olmuşlardır. İsrail bütçesinin en önemli kalemini savunma bakanlığı harcamaları oluşturmuştur. 1981 bütçe görüşmelerinde Knesset Dışişleri ve Savunma Komisyonu'nda hükümet yetkilileri ve bakanlık bürokratları arasında Savunma Bakanlığı'nda bütçe kesintisine gidilmesi yönünde anlaşmazlık olmuştur (Wallfish, 1981). Likud'un 1981 Seçimlerine giderken içeride devasa ekonomik problemler dışarıda ise kırılgan olan Mısır ile barış sürecini yönetmesi gerekmiştir. Bu gelişmelerin ortasında Likud'un seçim öncesi anketlerde oyları düşüş eğiliminde olmuştur. İsrail seçimlerini takip edenler için Likud hükümetinin sonuna yaklaşıırken sol ittifak Ma'arach'ın yeni hükümeti kurması beklentisi yükselmiştir (Weitz, 2014).

Begin'in dış politikada seçim öncesi atması gereken bir adım vardı: Irak'ın nükleer silah edinimini engellemek. Bağdat yakınlarında bulunan Osirak nükleer reaktörünü bombalanması emrini veren Menahem Begin 1981 seçimleri öncesinde bozulan imajını ve düşüşe geçen oylarını düzeltmekte gecikmemiştir. 7 Haziran 1981'de İsrail F-16'ları Osirak nükleer reaktörünü bombalamış ve yok etmiştir (Shilon, 2012). Bu 1981 Seçimleri'nden üç hafta önce gerçekleşmiş ve Likud'un 1 sandalye farkla (48 sandalye) birinci parti olmasını sağlamıştır. 1981 seçimlerinde İşçi Partisi kaybettiği 15 sandalyeyi geri alarak 47 vekil ile Knesset'te ikinci büyük parti olarak yerini sağlamlaştırmıştır (Azmon, 1981).

1981 seçimleri siyasi parti liderlerinin kampanyada kullandıkları siyasi retoriğin içeriğine bakılınca İsrail'de etnik ve kültürel toplumsal ayrışmaların belirginleşerek siyasetin belirleyici eksenini oluşturmuşlardır. Öte yandan 1981 Seçimleri İsrail siyasetinde sert ideolojik ayrışmaların ise düşüşe geçtiğini haber vermiştir (Peretz, 1977). Begin'in 1981 Seçimleri kampanyası Mizrahi oylara yönelmesi sebebiyle etnik ve kültürel gerilimi merkeze alması ve (Sol) İttifak'ın (İşçi Partisi'nden ve MAPAM'dan müteşekkil Ma'arach) bu gruba hükümetteyken izlediği ayrımcı politikalara yoğun eleştirilerle geçmiştir. 1981 Seçimleri sonrası kurulan Begin hükümeti 1977 yılındakinden farklı olarak geniş koalisyon arayışından uzak olmuştur. Yeni hükümet Likud Partisi üyelerinden ve Begin'in neo-Revizyonist ideolojisini takip edenlerden oluşmuştur. 1981 hükümetinde Begin otantik sağın bileşenlerine yaslanmayı tercih etmiştir. Mitchell'in yerinde ifadesiyle 1977 Hükümeti Begin-Dayan hükümeti olarak adlandırılırsa, 1981 Hükümeti ise Begin-Sharon hükümeti olarak görülebilirdi (Mitchell, 2015). Sharon'un İsrail ulusal siyasetinde konumu 1980'ler boyunca hissedilmiş ve Likud'dan aldığı miras onu 2000'lerde başbakanlığa taşımıştır.

1981 seçimlerinde Likud'un birinci parti olarak çıkması ve partinin sağ bileşenleri konsolide etme noktasındaki kararlığı Golan Tepeleri Kanunu ile zirveye ulaşmıştır. Seçimlerin ertesinde Menachem Begin Golan Tepeleri'nin İsrail tarafından ilhakını öngören kanun tasarısını kabine üyeleriyle paylaşmıştır. Buna göre İsrail kanunları ve egemenliği Golan Tepeleri'nde tam anlamıyla uygulanacaktır (Begin Center, 1981). Bu kanun İsrail yasama meclisi Knesset'te 63 kabul oyuna karşılık 21 ret oyuyula yasalaşmıştır. Bu kanunun yasalaşması sürecinde Golan Yerleşimcileri Komitesi'nin lobi faaliyetlerinin etkili olduğu düşünülmektedir (Yishai, 1985).

Begin'in 1983'teki istifasına götürecek sürecin başlangıcı 1982'de Lübnan'a düzenlenen geniş ve kapsamlı askeri operasyonla başlamıştır. Filistin Kurtuluş Örgütü'nün (FKÖ) Lübnan'da konuşlu olması İsrail savunma bakanı Ariel Sharon başta olmak üzere güvenlik bürokrasisini sürekli meşgul eden bir sorun olmuştur. Lübnan'ın karmaşık etnik ve dini yapısı İsrailli güvenlik elitleri için Lübnan'a müdahale için bir fırsat penceresi olarak görülmüştür. Lübnan'da FKÖ'ye yönelik işbirliği yapılabilecek grup İsrailli yetkililere göre Lübnanlı Marunilerdi. Lübnanlı Maruniler ülkelerinde bulunan Filistinli milliyetçilerden rahatsızdılar. Bu da onları İsrail'in doğal müttefiği haline getirmiştir. İsrail'in büyük stratejisi ise Lübnan'da Marunilerin siyasi örgütü olan Falanj Partisi eliyle FKÖ'yü Beyrut'tan çıkarmak, onların Ürdün'e yerleşmesini sağlamak ve Lübnan'ı ittifak yapabilecek bir diğer Arap ülkesi

konumuna getirmek olarak öne çıkmıştır. Ertesinde Ürdün'e yerleşen FKÖ mensuplarının Ürdün Haşimi Krallığı ile çatışmaya girecekleri ve Krallığı devirerek Filistin devletini Ürdün sınırları içerisinde kuracakları hesap edilmiştir. Fakat Haşimi Krallığı'nın ortadan kaldırılmasına yönelik stratejiye Begin şiddetle karşı çıkmıştır (D. Naor, 2022).

Menahem Begin Lübnan'a yönelik askeri operasyonu ABD yönetimiyle paylaşmak için Washington'a gitti. Beyaz Saray'da başkanlık koltuğunda İsrail'e ve daha da önemlisi Menahem Begin'e sempati duyan Ronald Reagan oturuyordu. Begin Lübnan'ın işgali planını İsrail'in güvenlik endişeleriyle sınırlamaktan ziyade FKÖ ve Suriye'nin "şeytan eksenini" olarak Sovyetler Birliği'nin uyduları olduğunu vurgulamıştır. Jimmy Carter, başkanlığı döneminde İsrail ve Arap dünyasındaki sorunları Atlantik ve Komünist blokları arasındaki jeopolitik mücadelenin birer uzantısı olarak görmekten kaçınmıştır. Reagan ise Carter'ın anti-tezi olarak İsrail'i Atlantik siyasetinin küresel stratejisinin güvenilir bir müttefiği olarak düşünmüştür (Shilon, 2012). Başbakan Menahem Begin'in taahhüdü ise işgalin İsrail'in Lübnan sınırından 40 kilometre uzağını içerecek şekilde olacağıydı (Aderet, 2022).⁸ Begin'in Reagan ile kurduğu bu yakınlık sonraki yıllarda İsrail sağının ABD sağ ile dış politika konularında ortaklaşa hareket etmelerini kolaylaştıran bir faktör olarak görülebilir. Bu sebeple Lübnan işgali İsrail sağının güvenlik projeksiyonlarını ideolojikleştirmesinde önemli bir başlangıcı teşkil etmektedir.

Önce küçük çaplı bir saldırı olsa da sonrasında savunma bakanı Sharon operasyonu genişletmek için kabineden yetki almıştır. İsrail Savunma Kuvvetleri ve İsrail iç istihbarat servisi Shabak'ın bu operasyona rezervleri olsa da Begin ve Sharon Lübnan'ın işgali konusunda kararlı olmuşlardır (Mitchell, 2015). İsrail tarafından "Celile'ye Barış Operasyonu" olarak adlandırılan Lübnan'ın işgali 6 Haziran 1982 itibarıyla başladı. Verilen 40 kilometrelik ilerleme taahhüdünün aksi yönünde İsrail Beyrut'u işgal etti ve neredeyse Lübnan'ın yarısını ele geçirdi (Aderet, 2022). İsrail ordusu şehir içinde çatışmalara girdi. 4 Ağustos'a gelindiğinde İsrail ordusu Beyrut Uluslararası Havalimanı'nı kontrol altına almıştı. ABD ise İsrail'in işgalinin daha fazla genişlememesi için FKÖ mensuplarının Beyrut'tan tasfiyesini Fransa ve İtalya ile gerçekleştirmeye çalıştı. Lübnan'da savaşın ertesinde Cumhurbaşkanı seçimleri yapıldı ve kazanan Beşir Gemayel oldu. Gemayel'in koltuğu oturmasından üç hafta sonra suikaste uğradı ve hayatını kaybetti. Etnik ve kültürel ayrışmaların hassas bir dengede ilerlediği Lübnan'da Marunilerin Filistinlilere öfkesinin büyüdüğü gözlemleniyordu. İsrailli yetkililerin bu öfkeyi bir katliama yöneltmesi ise Sabra ve Şatilla Katliamı olarak anılacaktı.⁹ Bu katliamın İsrail kamuoyunda duyulması ise büyük tepkilere yol açtı. İsrail siyaseti için en önemli sonucu İsrail sol kamuoyunun yeniden konsolidasyonu oldu. Camp David Anlaşması ile düşüşe geçen İsrail solu, "Barış Şimdi" (Shalom Achshav, Peace Now!) adlı bir sivil toplum kuruluşunun önderliğinde yeniden toparlanmıştır. Begin ise katliamla ilgili olayları soruşturmak için üç kişiden oluşan bir komite (Kahan Komisyonu) kurmuştur. Bu sırada küresel siyasette oluşan tepkileri kontrol altına almak amacıyla ABD Başkanı Ronald Reagan ise adıyla anılacak bir plan (Reagan Planı) hazırladı ve Filistinlilere Batı Şeria'da bir otonomi verilmesini öngörmüştür. Begin hem planı görüşmek öte yandan Sabra ve Şatilla Kampı'nda olanları Reagan'a anlatmak için ABD'ye gitmeyi düşünmektedir. 1982 Aralık'ında eşi Aliza ağırlaşan hastalığı nedeniyle hastaneye kaldırılmıştır. ABD seyahatinde eşinin vefat haberini aldı ve İsrail'e dönmüştür. Eşi Aliza'nın vefatı sonrası bu durumdan oldukça etkilenen Begin'in sağlığı gün geçtikçe kötüye gitmiş ve siyasi kariyeri de sona yaklaşmıştır. Lübnan Savaşı'nı araştıran Kahan Komisyonu 10 Şubat 1983'te raporunu açıklamıştır. Olanlardan dolayı İsrail ordusunu dolaylı sorumlu tutarken, Sharon'u ise katliamlardan doğrudan sorumlu tutmuştur (Malone, 1985). Tüm olanlardan derinden etkilenen Begin 15 Eylül 1983'te istifasını sunmuştur. İsrail yeni bir seçim döngüsüne böylece girmiş olmuştur. 1984 Seçimleri ile Likud'un önde gelen isimlerinden Yitzhak Shamir liderliğinde yeni hükümet kurulmuştur. Likud'un iç krizleri, ülkenin güvenlik ve barış arasında toplumsal maliyeti

⁸ "40 kilometrelik hat büyük önem taşıyordu. 6 Haziran'da (1982) Begin, Reagan'a gönderdiği bir mektupta bunu tekrarladı. 8 Haziran'da Begin ayrıca Knesset'in bir oturumunda İsrail'in FKÖ'yü sınırdan 40 kilometre uzağa ittiğinde savaşı durduracağını duyurdu" (Aderet, 2022).

⁹ "Sabra ve Şatilla katliamı 16-18 Eylül 1982 tarihleri arasında Lübnan'da gerçekleşmiştir. Katliam, İsrail Devleti'nin siyasi ve askeri kontrolü altında olan Lübnanlı Hristiyan (Maruni- g.ç) milisler olan Falanjistler tarafından yapılmıştır. Kurbanlar çoğunlukla Sabra ve Şatilla'da yaşayan sivil insanlardır. Sabra ve Şatilla, Beyrut'un güneybatısında yer alan birbirine bitişik iki Filistin mülteci kampıdır" (Aude, 2008).

yüksek gel-gitleri ve 1990'lar başında yükselişe geçen küresel sağ İsrail'de yeni bir lidere fırsat penceresi açmıştır. Bu iç ve dış koşulların yardımıyla ve kişisel hikayesiyle Binyamin Netanyahu İsrail ulusal siyasetine damga vurmuştur.

4. Kişisel Rota: Binyamin Netanyahu'nun Liderliği

Binyamin Netanyahu İsrail'in kuruluşunun ertesinde 1949'da Tel Aviv'de doğmuştur. Babası Ben-Zion Netanyahu'nun politik ve entelektüel çevresinin Binyamin Netanyahu'nun siyasi kariyerini şekillendirdiği söylenebilir. Ben-Zion Netanyahu Revizyonist Siyonist hareketin kurucu ismi Vladimir Jabotinsky'nin özel sekreterliğini yapmıştır (Weymouth, 1974). Binyamin Netanyahu için bu sosyal sermaye siyasi ekibini oluşturmada önemli bir faktör olacaktır. Sadece Netanyahu değil bir dizi Likud siyasetçisinin çocuğu o dönemde İsrail sağına öne çıkmaktadır. İsrail'de bu genç topluluğa "prensler" adı verilmektedir. Dan Meridor, Ehud Olmert ve Benny Begin bu grup arasında ismi öne çıkan kişiler arasındadır (Weymouth, 1974). Netanyahu'nun sosyalleşmesinin politizasyonu ile eş anlı ilerlediği söylenebilir. Bu dinamiğin Netanyahu'nun Likud'da liderlik koltuğuna oturmasıyla partiyi şahsileştirmesinde önemli bir girdi olduğu düşünülebilir.

Netanyahu ABD'deki eğitimini tamladıktan sonra bir süre özel sektörde çalışmıştır. İsrail sağına önemli isimlerinden ve dönemin İsrail ABD Büyükelçisi Moshe Arens'den Büyükelçilik'te iki numara olarak çalışması için bir teklif almıştır (Pfeffer, 2019). Böylece Netanyahu 1982-1984 arasında İsrail'in ABD Büyükelçiliği'nde Büyükelçi yardımcısı, 1984-1988 arasında İsrail'in Birleşmiş Milletler daimi temsilcisi olarak görev yapmıştır. Netanyahu bu süre zarfında küresel kamuoyuna ulaşma tekniklerini keşfetmiş ve ABD siyasi kültürünün işleyişine şahitlik etmiştir. Bu iki dinamiğin Netanyahu'nun İsrail siyasetinde uluslararası siyaseti iç politikanın elverişli bir kaldırıcı olarak kullanmasında önemli katkıları olduğu söylenebilir.

Netanyahu BM'deki görevinden 1988'de istifa etmiş ve İsrail'deki siyasi kariyeri başlamıştır. Netanyahu'nun İsrail siyasetine girişi Likud Partisi içerisinde parti lideri Yitzhak Shamir etrafında gelişen bölünmelerin yoğunlaştığı bir döneme rastlıyordu (Frankel, 1988). Netanyahu parti içi çekişmelerin ortasında Likud Partisi milletvekili ön seçimlerinde birinci sıraya yerleşerek liderlik yolunda önemli bir sınavı geçmiştir (Boston Globe, 1988). 1988'de yasama meclisine (Knesset) seçilmiş ve dışişleri bakan yardımcısı olmuştur. 1991'de bu görevden ayrılarak Başbakan Şamir'in Körfez Savaşı sırasında sözcüsü olmuştur. Netanyahu'nun küresel medya kuruluşlarına İsrail'in ulusal güvenlik tezlerini agresif ve aktivist bir üslupla anlatması Likud içerisindeki konumunu güçlendirmiştir (Hattis Rolef, 1992). Bu gibi fırsatlar Netanyahu'nun İsrail iç siyasetinde kendisini 'en iyi diplomat' olarak sunmasını sağlamıştır (Sokol, 2019). Bu durum da seçmenlere olası savaşları engelleyebilecek ve onlara yüklenen maliyeti azaltacak tek liderin Netanyahu'nun olduğu imajının yerleşmesine olanak sağlamıştır. Sürpriz olmayan bir şekilde 1993 yılında Şamir'in yerine Likud Partisi'nin yeni lideri olmuştur (Shalev, 2012). Netanyahu 25 Mart'ta Likud Partisi'nin yeni başkanını belirleyecek olan kongresinde oyların yüzde 52'sini alarak diğer rakiplerinin hepsini geride bırakmayı başarmıştır.¹⁰ O sıralarda 44 yaşında olan Netanyahu İsrail siyasi tarihinde en genç siyasi parti lideri olarak kayıtlara geçmiştir. İsrail siyasetinde hâkim olan yaşlı liderler (gerontokrasi) döneminin de sonunu da işaretleyen bir gelişme olarak okunabilir. Çünkü Likud'un eski lideri Yitzhak Shamir 78; İşçi Partisi lideri Yitzhak Rabin 73 ve aynı partinin önde gelen diğer ismi Shimon Peres 70 yaşındaydı (Honig, 1993).

Likud'un yeni lideri Binyamin Netanyahu, İsrail başbakanı Yitzhak Rabin'in ülke içerisinde artan güvenlik sorunlarına çözüm bulmada yetersiz liderlik sergilediği üzerinde duruyordu. Netanyahu İsrail toplumunun gündelik sorunlarını politize edebilme noktasında döneminin siyasetçilerinden farklılaşıyordu. Bu amaçla siyasi söylemini toplumun basit ve acil ihtiyaçları etrafında şekillendiriyordu. Bu anlayışın doğal bir uzantısı olarak Netanyahu Başbakan Rabin'in Filistinlilerle başlattığı barış görüşmelerini İsrail sağına konsolidasyon için kullanmaya başladı. Bu amaçla Nisan 1993'te Kudüs'te Likud Partisi sempatanlarından oluşan 4000 kişilik bir miting düzenledi. Bu mitingin temel siyasi mesajı Rabin'in Filistinlilerle yürüttüğü barış görüşmelerinin İsrail'in ulusal güvenliğine zarar verecek

¹⁰ Likud'un önde gelen isimlerinden David Levy yüzde 26,3; eski Başbakan Menahem Begin'in oğlu Benny Begin yüzde 15,1 ve Milletvekili Moshe Katsav ise yüzde 6,5 oy oranlarında kalarak başkanlık seçimini kaybetmişlerdir (Honig, 1993).

olmasıydı. Netanyahu İsrail sağının kurucu fikirlerinden birisi olan İsrail'in 'tarihsel teritoryal bütünlüğü' iddiasını maksimalist bir yorumla ele alıyordu:

“Bu gece buradan Golan, Yahudiye ve Samiriye'nin terk edilmesine ve bir Filistin devletinin kurulmasına karşı mücadele başlıyor. Bu gece diyorum çünkü bu sabah Washington'da görüşmeler başladı (Keinon, 1993).”

Netanyahu'nun Oslo Anlaşmaları (1993) sürecinden itibaren Filistinlilerle başlayan barış görüşmelerinin karşısında kendini konumlandırmış olduğu görülmektedir. Netanyahu, Oslo Anlaşmalarını sağ seçmene alarmist ve varoluşsal bir tehdit olarak sunmuştur (Netanyahu, 1994). Netanyahu'nun dış politika konularında danışmanlığını yürüten Dore Gold'a göre Rabin'in Oslo Anlaşmaları elde ettiği somut bir kazanım yoktur (Gold, 1995). Gold'a göre tam tersine Gazze, Eriha ve Batı Şeria'a güvenlik tehdidi her geçen gün İsrail aleyhine büyümektedir (Gold, 1995). Netanyahu ve Likud elitleri İsrail'in Oslo Anlaşmaları ertesinde deneyimlediği güvenlik sorunlarının dünyada yükselişe geçen terörizmin bir uzantısı olduğunun altını çiziyorlardı (Netanyahu, 1995a). Netanyahu'nun siyasal söylemlerinde İsrail'in mevcut güvenlik sorunlarını sınır aşan bir şekilde yeniden ele alıyordu. Bu da onun konuşmalarında sıkça rastlanan İsrail'in istikrarlı ve güven içinde olmasının diğer ülkelerin (özellikle Batı dünyasının) güvende olmasında başat rol oynayacağı tezidir. 1990'larda Dünya Ticaret Merkezi'ne bombalı eylemde bulunulması, Tokyo Metrosu'nda öldürücü gaz saldırısı ve Paris ve Oklohoma'da patlamalar bu algıyı küresel düzlemde pekiştiren gelişmeler olarak öne çıkmıştır (Rodman, 1995).

Başbakan Rabin'in Filistinlilerle yürüttüğü barış görüşmelerinin Likud ve sağ kampın bileşenleri tarafından güvenlikleştirilmesi Rabin'in aşırı sağ görüşlü bir Yahudi tarafından öldürülmesiyle sonuçlanmıştır. Rabin, 1995 yılında bazılarına göre Netanyahu'nun öncülük ettiği nefret kampanyasının kurbanı olarak suikaste uğramıştır (TOI Staff, 2022).¹¹ Netanyahu ise kendisine yöneltilen suçlamaları “McCarthycilik” olarak adlandırma yoluna gitmiştir (Netanyahu, 1995b). Günün sonunda İsrail'de yükselişe geçen aşırı-sağ toplumsal güçler ise Netanyahu'nun örtük ve potansiyel müttefikleri olarak faaliyetlerini sürdürmüşlerdir.

Rabin'in ölümüyle travmatize olan İsrail toplumu ertesi yıl 1996 yılında Hamas ve bir dizi örgütün bombalı eylemleriyle karşılaştı. Aynı yıl yapılan doğrudan başbakanlık seçimlerini ise Netanyahu kazanmıştır. İsrail'de 1996 yılında yapılan seçimler, ülke siyasi tarihinin en önemli seçimleri arasında yer aldı. Bu seçimler, biri doğrudan başbakanın seçilmesi, diğeri de Knesset üyelerinin seçilmesi için olmak üzere iki oy pusulalı sistemin kullanıldığı ilk seçimlerdi. Bu yeni yaklaşım, koalisyon kurma müzakerelerine olan bağımlılığı azaltarak başbakanın konumunu güçlendirmeyi amaçlıyordu. Ancak sonuç daha partizan bir parlamento oldu. İki büyük parti olan İşçi Partisi ve Likud önemli ölçüde zayıfladı ve herkesi şaşırtan bir şekilde dini blok ve etnik ya da özel çıkarları temsil eden çeşitli yeni partiler önemli ölçüde güç kazandı (Peretz & Doron, 1996).

Netanyahu Likud liderliğinde bir koalisyon hükümeti kurmayı başarmıştır (Honig, 1996). İşçi Partisi'nden az sandalye kazanmasına rağmen bunu başarabilmiş olması Netanyahu'nun kişisel karizmasının gücünün ve koalisyon kurmaya yatkın siyaset anlayışının etkileri olarak okunabilir. Hükümet kurma sürecinin ardından Netanyahu'nun siyasi kariyerinin tamamlayıcı bir unsuru olan 'siyasi skandallar' ve 'hukuki suçlamalar' başlayacaktı. Netanyahu'nun İsrail siyasi sisteminde yerleşik kurumlara, kişilere ve uygulamalara karşı tasfiyeci siyaseti ve kişisel ilişkileri üzerinden hukuksal protokolleri aşma gayretinin bu gelişmelerin ortaya çıkmasında rol oynadığı düşünülebilir.

Netanyahu'nun Filistinlilerle ortak bir anlaşma zemininde buluşma çabalarının bir ürünü olarak Hebron Anlaşmaları'nın müzakere edildiği sıralarda İsrail Başsavcısı Michael Ben Yair istifa etmişti (Satloff & Lewos, 1997). Yair'in boşalan koltuğuna yapılacak atamanın tartışıldığı bir ortamda Netanyahu koalisyonunun ortağı olan Shas Partisi lideri Arye Deri'nin üç yıldır süren yolsuzluk davası vardı (Satloff & Lewos, 1997). Deri kendisine uzlaşma teklif edecek bir başsavcı atanmasını istiyordu

¹¹ Oslo Anlaşmaları'nın sonucunda Batı Şeria'nın bazı kısımları üzerindeki idari yetkinin İsraillilerden Filistinlilere devredilecekti. Buna karşı çıkan aşırı-sağcı bir Yahudi olan Yigal Amir, 4 Kasım 1995'te Başbakan Yitzhak Rabin'e suikast düzenledi. Cınayetten önceki haftalarda, o zamanlar muhalefet lideri olan Netanyahu ve diğer önde gelen Likud üyeleri, Rabin'in o yılın başlarında Filistinlilerle bir barış anlaşması müzakere ettiği için "hain", "katil" ve "Nazi" olarak etiketlendiği Kudüs'teki sağcı bir siyasi toplantıya katıldı (MEE, 2016).

(Salomon, 2003). Hebron Anlaşmaları'nın hükümet tarafından onaylanması için Deri'nin de kabul oyuna ihtiyaç vardı. Shas'ın anlaşmaları desteklemesi için uzlaşma teklif edeceğini düşündüğü Roni Bar-On'un başsavcı olarak atanmasını önerdi. Bar-On İsrail başsavcısı olarak atanmasıyla tartışmalar başladı ve 48 saat sonra istifa etmek zorunda kaldı (Honig & Gordon, 1997). Netanyahu ise kendisine yöneltilen 1997'deki "Bar-On-Hebron" siyasi skandalında dolandırıcılık ve güven ihlali suçlamalarından zorlukla kendini kurtarmıştır. Bu olayla birlikte Netanyahu'nun İsrail adalet sistemi aracılığıyla politik etki alanının daraltılmasına ve toplumsal meşruiyet/popülarite kanallarının kapatılmasına yönelik girişimlere sıkça rastlanılmaktadır.

İsrail ordusu (Israel Defense Forces, IDF) Hebron Anlaşmaları uyarınca El-Halil (Hebron)'den 1997'de çekilmiştir. Bunun İsrail-Filistin barış görüşmelerine olumlu bir katkı olduğunu söyleyenler çıkmıştır. Fakat ardından Netanyahu Har Homa adlı yerleşimin inşa etmesine onay çıkarmıştır (Henry & Kuttler, 1997). Ian Black'in yerinde tespitiyle Har Homa'daki yerleşim projesi Filistinlilerin gelecekteki başkentlerini Batı Şeria'nın kuzeyinden koparma hedefi taşıyordu (Black, 2017). Öte yandan Hebron'dan 1997'de askerlerini geri çekmesi 1993 barış vizyonuna Netanyahu'nun döndüğüne veya sert muhalefeti yumuşattığına dair fikirlerin yükselmesine yol açmıştır (Yaari, 1997). Netanyahu'nun Filistinlilerle müzakere sürecinde "bir adım ileri iki adım geri" taktiği sürekli kazanacaktı (Ravid, 2013).

ABD Başkanı Bill Clinton, İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu ve Filistin Yönetimi Başkanı Yaser Arafat ile bir araya gelerek on sekiz aydır devam eden Orta Doğu barış sürecindeki çıkmazı aşmaya çalıştı (CNN, 1998). Bu görüşmelerin sonucunda 23 Ekim 1998'de İsrail, ABD ve Filistin arasında imzalanan Wye River Memorandumu¹² ile Filistinlilerin kontrolüne daha fazla toprak verilmesi konusunda İsrail tarafı ikna olmuştur. Buna hükümet ortağı olan sağcı partilerin karşı çıkması neticesinde erken seçime gidilmiştir. Seçimleri İşçi Partisi lideri Ehud Barak kazanmıştır ve Likud liderlik koltuğuna Ariel Sharon oturmuştur. Mayıs 1999'da İsrail'in on beşinci dönem Knesset'i için yapılan seçimler, ülke tarihindeki en çalkantılı seçimlerden biri oldu ve görevdeki Başbakan Likud Partisi'nden Binyamin Netanyahu için büyük bir yenilgi ve İşçi Partisi/Bir İsrail'den Ehud Barak için bir zaferle sonuçlandı. Knesset için yapılan oylama İsrail parti sisteminin parçalı olmasıyla sonuçlandı ve on beş parti meclise seçilme imkânı yakaladı. Barak'ın kişisel başarısına rağmen, İşçi Partisi/Bir İsrail ikinci büyük parti olan Likud gibi sandalye kaybetti. Ancak seçimin belki de en şaşırtıcı sonucu ultra-Ortodoks, Sefarad kökenli Yahudilerin partisi Shas'ın sandalye sayısındaki artış oldu. Bu sonuç, dindar partilerin seçimdeki hakimiyetinin altını çizmiş ve İsrail siyasetinde dini koalisyonların önemini vurgulamıştır. Seçim sonucunda Barak, Shas'ın kilit bir bileşen olduğu bir koalisyon hükümeti kurmayı başardı. Bu İsrail siyasetinde büyük bir değişimdi, zira daha önceki seçimlere seküler, dindar olmayan partiler hâkim parti pozisyonundaydı. 1999 seçimleri, İsrail'deki dini partilerin gücünün artmakta olduğunu ve öngörülebilir gelecekte İsrail siyasetinde önemli bir faktör olmaya devam edeceklerini göstermesi açısından önemlidir (Peretz & Doron, 2000).

İsrail 2001'de başbakanlık seçimleri için sandıklara gitti. Likud lideri Ariel Şaron oyların yüzde 62,38'ini alarak seçimlerden zaferle çıkmıştır (Smith, 2001). Likud içerisinde liderliğini tahkim eden Şaron 2003 yılında milletvekili seçimlerinde de partisini ilk sıraya yerleştirmeyi başarmıştır. Görevdeki başbakan ve İşçi Partisi lideri Ehud Barak ise başbakanın doğrudan seçildiği seçimlerde yüzde 37,62 oy alarak büyük bir yenilgiyle karşılaştı. Bu durumun ortaya çıkışında Ekim 2000'de 13 Filistinlinin İsrail güçlerince öldürülmesi sonrası güvenlik sorunlarının yeniden baş göstermesi ve Barak yönetiminin bu süreci yönetirken gösterdiği tepkiler sayılabilir (Green, 2019). Netanyahu ise Şaron hükümetinde önce dışişleri bakanı (2002-2003) sonrasında maliye bakanı (2003-2005) olmuştur.

Ocak 2003'te İsrail'de yapılan 16. Knesset seçimleri, Likud Partisi'nin yeniden yükselişi ve İşçi Partisi'nin büyük kaybı ile İsrail siyasetinde dramatik bir değişimi temsil etmiştir. Bu seçim, Başbakanın

¹² Wye River Memorandum, 15-23 Ekim 1998 tarihleri arasında gerçekleşen Wye River Zirvesi'nde İsrail ve Filistin Yönetimi arasında görüşülen bir anlaşmaydı. Mutabakatın amacı, 1995 tarihli Batı Şeria ve Gazze Şeridi Geçici Anlaşması'nın (yaygın olarak Oslo II Anlaşması olarak bilinir) uygulanmasına devam etmektir. Memorandum resmi olarak 23 Ekim 1998 tarihinde imzalanmıştır (UNESCWA, n.d.).

son seçimlerde olduğu gibi doğrudan halk oylamasıyla değil, önde gelen partiden seçildiği geleneksel sisteme dönüşü işaret ediyordu. Bu seçim, Filistin Yönetimi ile süregelen gerginliklerin arka planında gerçekleşti ve Ariel Şaron'un Başbakan seçildiği 2001 yılındaki seçimleri takip etti. Seçim Likud Partisi'nin kesin zaferiyle sonuçlandı ve parti Knesset'te 38 sandalye kazanarak bir önceki seçime göre 19 sandalye kazanmış oldu. Öte yandan İşçi Partisi büyük bir kayıp yaşayarak 26 sandalyeden sadece 19 sandalyeye düştü. Bu, partinin İsrail hükümetinin kurulduğu 1949 yılından bu yana sahip olduğu en düşük sandalye sayısı oldu. Bu seçim, İsrail siyasetindeki güç dengesini değiştirdiği ve ülke liderliğinin baskın parti tarafından belirlendiği daha önceki bir döneme dönüşü işaret ettiği için geniş kapsamlı sonuçlar doğurdu (Peretz et al., 2003).

İsrail'de 28 Mart 2006 tarihinde yapılan 17. Knesset seçimleri, yeni kurulan Kadima partisinin sandalye çoğunluğunu kazanması ve ardından İşçi Partisi'nin gelmesiyle siyasi manzarada bir değişimi tetiklemiştir. Bu sonuç, bir önceki Knesset'te hâkim parti olan Likud partisi için büyük bir darbe olmuştur. Yeni siyasi dinamikten yararlanan Kadima lideri ve seçimlere Başbakan vekili olarak giren Ehud Olmert, Kadima, İşçi Partisi, Shas ve Gil'den oluşan bir hükümet kurmayı başarmış ve Yisrael Beiteinu partisi de daha sonra bu hükümete katılmıştır. Bu seçim ve ardından hükümetin kurulması, Olmert'in Likud ve İşçi partilerinin geleneksel hakimiyetini kırmayı başarması nedeniyle İsrail siyasi manzarasında önemli bir değişime işaret ettiği söylenebilir (DBpedia, n.d.). Likud, kuruluşundan bu yana seçim yarışlarında bu derece yetersiz bir başarı elde etmemiş ya da diğer partiler arasında bu kadar düşük bir konuma düşmemişti (Hazan, 2006). Ulusal Birlik, Evimiz İsrail ve NRP'nin (National Religious Party, Milli Dini Parti) 2003'te 13 sandalye kazanmasına rağmen 2006'da 20 sandalye elde etmesinin de gösterdiği gibi Likud seçmenlerinin sadece küçük bir kısmı daha sağa kaymıştır (Hazan, 2006). Bu sonuç, Likud'un 38 sandalye ile rekor kırdığı bir önceki seçim ve 12 sandalye elde ettiği 2006 Seçimi tam bir tezat oluşturmaktadır. Likud seçmenlerinin çoğunun Kadima Partisi'ne kaydığı görülmektedir (Hazan, 2006).

Hem Tzipi Livni hem de Benjamin Netanyahu, 2009 seçimlerinin sonuçları açıklandıktan sonra, bir sonraki hükümeti kurma sorumluluğunun kime verilmesi gerektiği konusunda onay ve tavsiyelerini almak için diğer siyasi partilerle görüşmelere girmek zorunda kaldı (Arian & Shamir, 2017). Cumhurbaşkanı Şimon Peres, çeşitli partilerle yaptığı görüşmelerin sonucunda, sadece kendi parti üyelerinin desteğini alabilen Livni yerine, Knesset'in altmış beş üyesi tarafından tavsiye edilen Netanyahu'ya hükümet kurma görevi verdi. Sonuç olarak Netanyahu hükümeti 31 Mart 2009 tarihinde resmen göreve başladı (Arian & Shamir, 2017).

Yeni hükümet Likud, Israel Beitenu (İsrail Evimiz), İşçi, Shas, HaBayit HaYehudi (Yahudi Yurdu) ve Yahadut HaTorah (Tora Yahudiliği) olmak üzere altı grubun koalisyonundan oluştu. Bu partilerin her birinin istikrarlı ve etkili bir hükümet oluşturmak için dikkate alınması gereken kendi ideolojileri ve gündemleri vardı. Dahası, Netanyahu tüm partilerin desteğini sürdürebilmek için onların çıkarlarının korunmasını ve politikalarının mümkün olduğunca etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamak zorundaydı. Sonuç olarak Netanyahu, 2013 seçimlerine kadar dört yılı aşkın bir süre devam edebilecek bir hükümeti başarılı bir şekilde kurmayı başardı. Netanyahu 2009, 2013, 2015 ve 2019 seçimleri ertesinde başbakanlık koltuğunda oturmayı başarmıştır.

İsrail 27 Mart 2021'de Knesset üyelerini seçmek için sandığa gitti. Bu iki yıl içerisinde yapılan dördüncü seçimdi. 37 parti meclise girmek için yarıştı ve 13 parti başarılı oldu. Seçim kampanyaları Netanyahu'nun gitmesi ve kalması arasında geçerek siyasi bir referanduma dönüştü (Walker, 2021). İsrail Merkez Seçim Komisyonu'nun açıkladığı resmî sonuçlara göre Binyamin Netanyahu'nun Likud partisi Knesset'te en fazla sandalyeyi kazanmış olsa da bu sayı hükümet kurmaya ya da koalisyona giden yolu açmaya yetmiyordu. Sonuç olarak 6 Nisan 2021'de İsrail Cumhurbaşkanı Reuven Rivlin, Netanyahu'dan bir sonraki hükümeti kurmasını istedi. Ancak koalisyon kurmanın zorluğu nedeniyle Netanyahu 28 günlük süre içinde hükümeti kurmayı başaramadı. Bunun üzerine 5 Mayıs'ta Yesh Atid lideri Yair Lapid'e hükümeti kurma görevi verildi. Zorlu ve uzun bir sürecin ardından Lapid, 2 Haziran'da Cumhurbaşkanı'na koalisyon kurma konusunda başarılı olduğunu bildirebildi (Walker, 2021). Yesh Atid lideri Yair Lapid ve Yemina lideri Naftali Bennett rotasyon başbakanlık konusunda uzlaşmaya varıldı. Mart 2021 seçimleri sonucunda Naftali Bennett ve Yair Lapid liderliğinde Değişim Hükümeti kuruldu. İsrail parlamentosu Netanyahu iktidarının sonunu haber veren Değişim Hükümeti'ni (Lapid-Bennett Koalisyonu) 60'a karşı 59 oyla onayladı (The New York Times, 2021). 2021 yılı,

Binyamin Netanyahu'nun 12 yıllık başbakanlık görevinin sona ermesi nedeniyle İsrail siyaseti için önemli bir yıl oldu. Naftali Bennett yeni başbakan olurken Yair Lapid dışişleri bakanlığı koltuğu ile yetindi. İsrail'de seçim sisteminin sonucu olarak çok sayıda partinin meclise girme olanağı yakalaması bu seçimde de küçük partilerin siyasi ağırlığını hükümet kurma ve düşürme süreçlerinde önemli ölçüde artırmıştır. Örneğin Başbakan Naftali Bennett'in partisi Yemina 2021 seçimlerinde 7 milletvekili çıkarmış bunun karşısında ortağı olan Yesh Atid ise 17 sandalye elde etmişti. İsrail siyasi sisteminin küçük ve tekil siyasi aktörlere sağladığı politik güçler ülkede siyasi istikrarı sürdürmeyi oldukça zorlaştırmıştır. Partiküler taleplerin kamusal siyasetin önüne geçtiği durumda erken seçim çağrıları yükselmektedir.

Yemina milletvekili Nir Orbach'ın Batı Şeria'da yaşayan Yahudilere İsrail yasalarının uygulamasına imkan veren 'Yahudiye ve Samarya Olağanüstü Kanunu'nun meclisten geçmemesi (yenilenmemesi) nedeniyle koalisyondan ayrılacağını ilan etti (Hoffman, 2022). Yemina Partisi 7 milletvekili ile meclise girmiş fakat süreç sonunda üç milletvekili muhalefet saflarına geçmişti: Amichai Chickli, Idit Salman ve Nir Orbach (Lederman, 2022). Bu kriz sonucunda İsrail tekrar erken seçimlere gitmiş ve 2022 Seçimleri sonucunda Binyamin Netanyahu tekrar başbakan olmayı başarmıştır.

5. Sonuç

İsrail'de siyasetin kurumsal çerçevesi 19.yy'da Yahudilerin Avrupa'da genel siyasi akımlar (sosyalizm, liberalizm ve milliyetçilik) içerisinde politize olmalarına değin götürülebilir. Avrupa'da entelektüel çevreler içerisinde yer alan Yahudi aydınlar sadece genel toplumla değil kendi yerel aidiyetleri etrafında baş gösteren problemlere de çözüm bulmaya çalışmışlardır. Bunlardan en öne çıkan Yahudilerin Avrupa siyasetindeki konumlarının içeriğinin ne olacağı sorusunda kilitlenmiştir. Bir başka deyişle, eşit ve tam yurttaşlık Yahudiler için geçerli olacak mıydı yoksa Yahudiler ayrıksı bir kültürel grup olarak varlıklarını sürdürecekler miydi? Bu soruların yanıtı Avrupa'da ardı sıra baş gösteren anti-semitist dalgalarla bambaşka bir rotaya girmiştir. Dreyfus Olayı ve ardından bir dizi pogrom vakası Yahudi aydınları Avrupa sınırları içerisinde siyasi, kültürel ve toplumsal çözümün olmayacağına dair yeteri derecede kanıt sunmuştur. Yahudi siyaseti içerisinde çeşitli akımların varlığı ve görünürlüğü bu tür dışlama pratiklerinin yaygınlık kazanması ile yerini Siyonizm fikrine bırakmıştır.

Siyonizm, Yahudilerin Avrupa'da siyasi, toplumsal, kültürel ve ekonomik dışlanmışlıklarına çözüm olarak Yahudi devletinin kurulmasını ve bu devlet projeksiyonun kadim toprakları olduğunu tahayyül ettikleri Filistin coğrafyasında olması gerektiğini önceleyen siyasi ideolojidir. Anti-semitizmin Avrupa'da (Batı ve Doğu) toplumsal sektörlerin her yönüne yayılmasıyla Siyonizm öne çıkan ve taraftar toplayan bir fikir akımı haline gelmiştir. Siyonizm'in kurumsallaşmasıyla (WZO) birlikte Yahudi siyasi yaşamında genel çerçeve bu ideoloji etrafında şekillenmeye başlamıştır. Siyonizmin sağ, sol ve dindar fikirler etrafında ideolojik çatallanmaları sonucunda bir dizi siyasi organizasyon ortaya çıkmıştır. Bu makalede Siyonizm içerisinde sağ politik yönelimi temsil eden Revizyonist Siyonizm ve onun etrafında kurumsallaşan İsrail sağının ideoloji, parti ve elit yönelimleri ele alınmıştır.

Revizyonist Siyonizm isminden de anlaşılacağı üzere dönemin Siyonizminin genel geçer stratejilerine yönelik bir revizyonizm iddiası olmuştur. Ze'ev Jabotinsky önderliğinde Revizyonist Siyonistler pratik siyasi aktivizme öncelik verilmesi gerektiğinin altını çizmişlerdir. Yahudi devletinin kurulmasına yönelik izlenen stratejide diplomasiye öncelik veren Siyonistleri eleştirerek Yahudi yurdunun teritoryal bütünlüğünün sağlanması ve öz savunma güçlerinin kurulmasının aciliyet taşıdığını vurgulamışlardır.

Jabotinsky güçlü bir hatip ve yetenekli bir organizatör olarak takipçilerine salt bir siyasi fikir aşılamanın ötesine geçerek onlara yeni bir hayat tarzı ve mantalitesi sunmuştur. Bu sebeple Jabotinsky'nin takipçileri onu bir liderin ötesinde görmüşler ve ideoloji ve kurucu figürün bütünleşmesine yol açmışlardır. Jabotinsky'nin ideolojik mirası siyasal kurumsal bir çerçeveye bürünmesi Menahem Begin eliyle gerçekleşmiştir.

Menahem Begin İsrail siyasetinde 1977 Seçimleri ile yeni bir dönemi başlatan siyasi bir figür olmuştur. Begin'in liderliğindeki Likud'un seçim zaferiyle İsrail'de 28 yıldır iktidarda olan İsrail İşçi Hareketi'nin siyasi bileşenleri muhalefete düşmüştür. İsrail'de sağın zaferi siyasi bir kazanım olmanın ötesinde sol ve kozmopolit İsrailli ideal tipinin toplumsal kaynaklarının gevşemesini göstermiştir. İsrail sağının temsil ettiği değerlerin 77 seçimlerinden sonra marjda ve çeperde değil majörde ve merkezde olduğu

görülmüştür. Bu sebeple İsrail sağıının Likud merkezli iktidar yolculuğu Jabotinsky döneminde bir türlü genel ve baskın Yahudi siyasetine girememe sürecini tersine çevirmiştir denilebilir.

Begin sonrası İsrail sağı eski nesil siyasetçilerin parti içi mücadeleleri sonucu dikkate değer siyasi başarı elde edememiştir. Bu kısır döngüyü tersine çeviren ise Binyamin Netanyahu olmuştur. Ailesinden gelen siyasal ve toplumsal sermayesi ile İsrail sağıında kendine kolayca yer edinen Netanyahu yeni siyaset tarzıyla İsrail siyasetinde kendisinden önceki siyasetçi nesli ile belirgin bir fark yaratmıştır. Medyayı ustaca kullanması, halkla ilişkilere önem vermesi, İsrail'in güvenlik endişelerini iç siyasetin bir unsuru haline getirebilmesi ve dış politikayla ilgili meseleleri iç siyasette bir kazanca tahvil etmedeki ustalığı onun sivrilmiş özellikleridir denilebilir. İsrail siyasetinde iktidarı nispeten istikrarlı bir şekilde elinde tuttuğu için Netanyahu'nun liderliği belli ölçüde esneklik ve uyum sağlama kabiliyeti ile karakterize edilebilir. Yaklaşımı kısmen, milliyetçi söylemlerin stratejik bir şekilde kullanılması, aciliyet ve dış tehdit duygusunu teşvik ederek yönetimine olan desteği pekiştirmeyi başarmıştır. Buna ek olarak Netanyahu, siyasi hedeflerini ilerletmek için kurumsal mekanizmaları kullanma eğilimi göstermiş, konumunu güvence altına almak ve korumak için parlamenter sistemin sınırları içinde ustaca manevralar yapmıştır.

İsrail'deki siyasi manzaranın karmaşıklığını kavrama arayışında sağ siyasetin tarihsel olarak ortaya çıkışına ve gelişimine odaklanılması önemlidir. Kökleri milliyetçi özlemler ve dini ideolojilerin birleşimine dayanan İsrail'in sağı zaman içinde evrilerek hem ülkenin iç dinamiklerini hem de dış oluşumlarla ilişkilerini şekillendirmiştir. Sağ kanadın öne çıkmasına neden olan sosyo-politik faktörlerin tarihsel olarak incelenmesi, mevcut durumu şekillendiren ekonomik, dini ve siyasi güçlerin etkileşimini anlamlandıracaktır. Bu siyasi fraksiyonun akademik araştırmaya konu edinilmesi bölgesel istikrar üzerindeki potansiyel etkilerinin, İsrail-Filistin anlaşmazlığına sürdürülebilir bir çözüm bulma olasılıklarının ve İsrail iç siyasetinin işleyişinin kavranmasına önemli ölçüde katkı sağlayacağı söylenebilir.

Kaynakça

- Aderet, O. (2022, June 6). When Reagan and Begin Discussed Expelling Palestinians . Haaretz. <https://www.haaretz.com/israel-news/2022-06-06/ty-article-magazine/.premium/reagan-asked-about-final-solution-to-palestinian-problem-in-meeting-transcript-shows/00000181-2534-d10b-a181-67f6c1a90000>
- Arian, A. (1985). Politics in Israel: the second generation . Chatham House. <https://www.worldcat.org/title/11621393>
- Arian, A., & Shamir, M. (2017). The elections in Israel 2009. Routledge. <https://www.routledge.com/The-Elections-in-Israel-2009/Shamir/p/book/9781138515802>
- Aude, S. (2008, March 14). Sabra and Chatila. | Sciences Po Violence de Masse et Résistance - Réseau de Recherche. <https://www.sciencespo.fr/mass-violence-war-massacre-resistance/fr/document/sabra-and-chatila.html>
- Azmon, Y. (1981). The 1981 Elections and the Changing Fortunes of the Israeli Labour Party. Government and Opposition, 16(4), 432–446.
- Bachrach, Deborah Y. 2017. "Recruitment of Britain's Legion in the United States: The Case of Minneapolis, Minnesota". War in History. doi: 10.1177/0968344517695347.
- Begin Center. (1981, December 14). The Golan Heights Law . <https://db.begincenter.org.il/en/article/the-golan-heights-law/>
- Ben-Israel, H. (2003). Zionism and European Nationalisms: Comparative Aspects . Israel Studies, 8(1), 91–104.
- Berman, Sheri. 2013. "Ideational Theorizing in the Social Sciences since 'Policy Paradigms, Social Learning, and the State'". Governance 26(2):217-37. doi: 10.1111/gove.12008.
- Bichler, S. (1994). Political Power Shifts in Israel, 1977 and 1992: Unsuccessful Electoral Economics or Long Range Realignment? Science & Society, 58(4), 415–439. <https://about.jstor.org/terms>

- Black, I. (2017). *Enemies and Neighbors: Arabs and Jews in Palestine and Israel, 1917-2017*. Atlantic Monthly Press.
- Blitzer, W. (1977, July 24). Dayan would like direct talks with Arab FMs. *The Jerusalem Post*. <https://www.proquest.com/hnpjerusalem/post/docview/927191745/fulltextPDF/A301643F80F64083PQ/1?accountid=8623>
- Blyth, Mark M. 1997. “Any More Bright Ideas?” *The Ideational Turn of Comparative Political Economy* editör J. Goldstein, R. Keohane, ve K. Sikkink. *Comparative Politics* 29(2):229-50. doi: 10.2307/422082.
- Boston Globe. (1988). Newcomers triumph in Israel’s early polls. *Boston Globe*.
- Brilliant, J. (1977, May 26). Dayan to be FM. *The Jerusalem Post*, 1.
- Carmon, N., & Hill, M. (1984). Project Renewal: An Israeli Experiment in Neighbourhood Rehabilitation*. *Habitat International*, 8(2), 117–132.
- Carstensen, Martin B. 2011. “Ideas Are Not as Stable as Political Scientists Want Them to Be: A Theory of Incremental Ideational Change”. *Political Studies* 59(3):596-615. doi: 10.1111/j.1467-9248.2010.00868.x.
- Center for Israel Education. (2023). Dayan and Tuhami Engage in Secret Talks. Center for Israel Education. <https://israeled.org/moshe-dayan-secret-talks/>
- Claiborne, W. (1981, February 19). Yadin Announces Plans To Retire From Politics. *The Washington Post*.
- CNN. (1998, September 28). Clinton, Netanyahu, Arafat hold peace talks . CNN. <http://edition.cnn.com/WORLD/meast/9809/28/mideast.03/index.html>
- DBpedia. (n.d.). About: 2006 Israeli legislative election. Retrieved January 25, 2023, from https://dbpedia.org/page/2006_Israeli_legislative_election
- Elon, A. (1979, January 14). A Native on His Native Land; LIVING WITH THE BIBLE; Dayan . *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/1979/01/14/archives/a-native-on-his-native-land-dayan.html>
- Flapan, S. (1979). *ZIONISM AND THE PALESTINIANS*. Barnes & Noble Books.
- Frankel, G. (1988, July 1). Newcomers Score Upset in Israel’s Rightist Herut Party. *Washington Post*.
- Gold, D. (1995, October 1). Israel Isn’t Getting The Peace It Wants . *New York Times*. <https://www.proquest.com/hnpusmajordailies/docview/109374935/fulltextPDF/F7593EE39C5948A9PQ/39?accountid=8623>
- Goldstein, A. (2017). 1973, הדרך לליכוד: פוליטית של אלטרנטיבה פוליטית. *Iyunim (עיונים)*. <https://in.bgu.ac.il/bgi/iyunim/6777/GOLD.pdf>
- Goodman, H. (1977, June 23). Partition of West Bank is not the solution-Dayan. *The Jerusalem Post*, 1.
- Gordis, D. (2014, February 28). How Menachem Begin Made Peace With Egypt . *Tablet Magazine*. <https://www.tabletmag.com/sections/israel-middle-east/articles/gordis-menachem-begin>
- Green, D. B. (2019, July 24). The Bloody Events of October 2000 That Just Forced Barak to Apologize to Israel’s Arabs. *Haaretz*. <https://www.haaretz.com/israel-news/2019-07-24/ty-article/premium/the-bloody-events-of-october-2000-that-forced-barak-to-apologize-to-israels-arabs/0000017f-f217-da6f-a77f-fa1fec790000>
- HaMedina. (1933, March 26). Ha-Tokhnit Ha-Makhri’a.
- Hattis Rolef, S. (1992, October 23). The delicate art of “hasbara.” *The Jerusalem Post*, 6, 1950–2008.
- Hazan, R. Y. (2006). Israel’s ‘big bang’: The parliamentary elections of 2006. *Representation*, 42(3), 243–252. <https://doi.org/10.1080/00344890600844822>

- Heller, D. K. (2012). THE RISE OF THE ZIONIST RIGHT: POLISH JEWS AND THE BETAR YOUTH MOVEMENT, 1922-1935 [Stanford University]. <https://stacks.stanford.edu/file/druid:bd752jg9919/DANIEL%20K.%20HELLER%20FINAL%20DRAFT%20OF%20DISSERTATION%20AUGUST%202012-augmented.pdf>
- Henry, M., & Kuttler, H. (1997, October 13). UN to resume debate on settlements today; ProQuest Historical Newspapers: The Jerusalem Post pg. 2. The Jerusalem Post.
- Hertzberg, A. (1959). The Zionist Idea: A Historical Analysis and Reader (Issue 1981). Jewish Publication Society. <http://www.amazon.com/dp/0827606222>
- Hirsch-Hoeftler, S., & Mudde, C. (2020). The Israeli Settler Movement: Assessing and Explaining Social Movement Success. Cambridge University Press. <https://www.cambridge.org/core/books/israeli-settler-movement/40C60D52DD841AB3D3A07F234654B84C>
- Hoffman, G. (2022, June 22). Israel heading to elections, Knesset to disband, Yair Lapid to become PM. The Jerusalem Post. <https://www.jpost.com/breaking-news/article-709909>
- Honig, S. (1993, March 26). Netanyahu wins Likud primary: Levy refuses to congratulate him; The Jerusalem Post.
- Honig, S. (1996, June 18). New PM finally gets his majority . The Jerusalem Post. <https://www.proquest.com/hnpjerusalem/post/docview/1440464656/fulltextPDF/AA35DA88E7F54270PQ/250?accountid=8623>
- Honig, S., & Gordon, E. (1997, January 13). Bar-On gives up A-G post. 13(1).
- Horowitz, D., & Lissak, M. (1989). Trouble in Utopia: the overburdened polity of Israel. State University of New York Press. <https://www.worldcat.org/title/42856137>
- Jabotinsky, V. (1933, April). Kruz. Avodatenu .
- Jabotinsky Center of Israel. (1940). The Text of Tel Aviv Agreement.
- Jewish Virtual Library. (2008a). Jewish State Party. Encyclopedia Judaica. <https://www.jewishvirtuallibrary.org/jewish-state-party>
- Jewish Virtual Library. (2008b). Project Renewal. Jewish Virtual Library. <https://www.jewishvirtuallibrary.org/project-renewal>
- Kamkhaji, Jonathan C., ve Claudio M. Radaelli. 2022. "Don't think it's a good idea! Four building sites of the 'ideas school'". West European Politics 45(4):841-62. doi: 10.1080/01402382.2021.1959751.
- Kaplan, E. (2005). The Jewish radical right : Revisionist Zionism and its ideological legacy. University of Wisconsin Press. <https://wellcomecollection.org/works/khhtmfauf>
- Kedourie, E. (1960). Nationalism (Hutchinson).
- Keinon, H. (1993, April 29). 4,000 at opposition rally in capital. The Jerusalem Post. <https://www.proquest.com/hnpjerusalem/post/docview/1445941711/fulltextPDF/86C427A3C87F423CPQ/28?accountid=8623>
- Knesset. (n.d.). Ze'ev Jabotinsky - The Revisionist Movement. Knesset. Retrieved March 12, 2023, from https://www.knesset.gov.il/vip/jabotinsky/eng/Revisionist_frame_eng.html
- Laqueur, W. (1972). A History of Zionism. Holt, Rinehart and Winston.
- Lederman, A. (2022, June 15). The End Draws Nir: Doing the Math to Bring Down the Government . Israel Policy Forum. <https://israelpolicyforum.org/2022/06/15/the-end-draws-nir-doing-the-math-to-bring-down-the-government/>
- Likud . (n.d.). In Encyclopedia Judaica (Vol. 13). Retrieved January 26, 2023, from https://go-gale-com.ezproxy.bu.edu/ps/retrieve.do?tabID=T003&resultListType=RESULT_LIST&searchResultsType=SingleTab&hitCount=104&searchType=BasicSearchForm¤tPosition=1&docId=

GALE%7CCX2587512534&docType=Organization+overview&sort=Relevance&contentSegment=&prodId=GVRL&pageNum=1&contentSet=GALE%7CCX2587512534&searchId=R2&userGroupName=bost84371&inPS=true

- Lustick, I. (1980). *Arabs in the Jewish State : Israel's control of a national minority*. University of Texas Press. <https://www.worldcat.org/title/5493481>
- Malone, L. A. (1985). *The Kahan Report, Ariel Sharon and the Sabra-Shatilla Massacres in Lebanon: Responsibility Under International Law for Massacres of Civilian Populations*. William & Marry Law School Scholarship Repository: Faculty Publications. <https://scholarship.law.wm.edu/facpubs>
- Maor, Y. B. (1980, December 11). Interview With Outspoken Politician: Israel Is at a Low Ebb, Ezer Weizman Asserts WEIZMAN. Los Angeles Times. <https://www.proquest.com/docview/163008759/fulltextPDF/57FE2B5680194DFBPQ/1?accountid=9676>
- Martinelli, A., & Cavalli, A. (2020). *European Society*. In *European Society*. Brill. <https://doi.org/10.1163/9789004351776>
- MEE. (2016, November 13). Israel PM Netanyahu denies incitement before murder of Rabin | Middle East Eye. Middle East Eye. <https://www.middleeasteye.net/news/israel-pm-netanyahu-denies-incitement-murder-rabin>
- Mitchell, T. G. (2015). *Likud leaders : the lives and careers of Menachem Begin, Yitzhak Shamir, Benjamin Netanyahu, and Ariel Sharon*. McFarland.
- Nairn, T. (2003). *The break-up of Britain : crisis and neo-nationalism*. Common Ground.
- Naor, A. (2015). 'A simple historical truth': Judea, Samaria and the Gaza Strip in Menachem Begin's ideology. *Israel Affairs*, 21(3), 462–481. <https://doi.org/10.1080/13537121.2015.1036560>
- Naor, A. (2016). Menachem Begin and "Basic Law: Jerusalem, Capital of Israel." *Israel Studies*, 21(3), 36–48. <https://doi.org/10.2979/israelstudies.21.3.03>
- Naor, D. (2022). A war waiting to happen: How Menachem Begin and his administrations paved the way to the 1982 Lebanon war. *Middle Eastern Studies*, 1–15. <https://doi.org/10.1080/00263206.2022.2117698>
- Netanyahu, B. (1994, April 8). The alternative is autonomy. *The Jerusalem Post*.
- Netanyahu, B. (1995a). *Fighting terrorism : how democracies can defeat domestic and international terrorism*. Diane Publishing Company. https://books.google.com/books/about/Fighting_Terrorism.html?hl=tr&id=iH1uPwAACAAJ
- Netanyahu, B. (1995b, November 10). McCarthyism in Tel Aviv: Opposition is not terrorism. *New York Times*.
- Newman, M. U. (1984). *The political unification of the Israeli Army* [Portland State Universty]. <https://doi.org/10.15760/etd.5465>
- Penkower, M. N. (2019). *Twentieth Century Jews*. In *Twentieth Century Jews*. Academic Studies Press. <https://doi.org/10.1515/9781618110244/HTML>
- Peretz, D. (1977). THE EARTHQUAKE-ISRAEL'S NINTH KNESSET ELECTIONS. *Middle East Journal*, 31(3), 251–266. <https://about.jstor.org/terms>
- Peretz, D., & Doron, G. (1996). Israel's 1996 Elections: A Second Political Earthquake? *Middle East Journal*, 50(4), 529–546.
- Peretz, D., & Doron, G. (2000). Sectarian Politics and the Peace Process: The 1999 Israel Elections. *Middle East Journal*, 54(2), 259–273.
- Peretz, D., Kook, R., & Doron, G. (2003). Knesset Election 2003: Why Likud Regained Its Political Domination and Labor Continued to Fade Out. *Middle East Journal*, 57(4), 588–603.

- Peretz, D., & Smootha, S. (1981). Israel's Tenth Knesset Elections: Ethnic Upsurgence and Decline of Ideology. *Middle East Journal* , 35(4), 506–526.
- Pfeffer, A. (2019, January 7). The Irony of Moshe Arens, the Unfailingly Courteous Gentleman Who Brought Us Netanyahu . *Haaretz*. <https://www.haaretz.com/israel-news/2019-01-07/ty-article/.premium/the-irony-of-moshe-arens-the-unfailingly-courteous-gentleman-who-brought-us-bibi/0000017f-f5d8-d318-afff-f7fbb4340000>
- Quandt, W. B. (1983). Menachem Begin: A Past Master at Negotiation. *The Brookings Review*, 2(2), 12–15. <https://www.jstor.org/stable/20079817>
- Quandt, W. B. (1993). Peace process : American diplomacy and the Arab-Israeli conflict since 1967 . The Brookings Institution. <https://www.worldcat.org/title/468617091>
- Parsons, Craig. 2007. *How to Map Arguments in Political Science*. Oxford, New York: Oxford University Press.
- Ravid, B. (2013, August 12). Netanyahu's Conduct in Renewed Peace Talks: One Step Forward, Three Steps Back. *Haaretz*. <https://www.haaretz.com/2013-08-12/ty-article/.premium/one-step-forward-three-steps/0000017f-ded7-d856-a37f-ffd724af0000>
- Rodman, P. W. (1995, October 29). The Dark Shadow of Extremism. *The Washington Post*.
- Salomon, G. (2003, April 11). On Bar-On . *The Jerusalem Post*. <https://www.proquest.com/hnpjerusalem/post/docview/1443846871/fulltextPDF/7E36B424E97542C0PQ/2?accountid=8623>
- Satloff, R., & Lewos, S. (1997, April 25). The “Bar-On Scandal”: Implications for the Netanyahu Government and the Peace Process . *The Washington Institute*. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/bar-scandal-implications-netanyahu-government-and-peace-process>
- Schechtman, J. B., & Shavit, Y. (2007). Zionist Revisionists . In M. Berenbaum & F. Skolnik (Eds.), *Encyclopedia Judaica* (2nd ed., Vol. 17). <https://go-gale-com.ezproxy.bu.edu/ps/i.do?p=GVRL&u=bost84371&id=GALE|CX2587516687&v=2.1&it=r&sid=bookmark-GVRL&asid=2678eca7>
- Shalev, C. (2012, July 1). Yitzhak Shamir, 1915-2012: A Modest Man, an Uninspiring Leader - and a Genuine Zealot. *Haaretz*. <https://www.haaretz.com/2012-07-01/ty-article/yitzhak-shamir-a-modest-man/0000017f-e15c-df7c-a5ff-e37e5b480000>
- Shapiro, O. (1971). *Political parties in a new society : the case of Israel* [University of Glasgow]. <https://www.worldcat.org/title/48694199>
- Shavit, Y. (1988). *Jabotinsky and the Revisionist Movement 1925-1948* . Routledge. <https://books.google.com.tr/books?id=xSmAAAAAQBAJ&pg=PA384&dq=revisonist+14th+zionist+congress&hl=tr&sa=X&ved=2ahUKEwj0zK316aH9AhUtQvEDHQpWBKMQ6AF6BAGHEAI#v=onepage&q=revisonist%2014th%20zionist%20congress&f=false>
- Shilon, A. (2012). *Menachem Begin : a life*. Yale University Press.
- Shimoni, Gideon. (1997). *The Zionist Ideology*. Brandeis University Press. <https://press.uchicago.edu/ucp/books/book/distributed/Z/bo43636872.html>
- Shindler, C. (2008). *A history of modern Israel*. Cambridge University Press. <https://www.worldcat.org/title/166357536>
- Shindler, C. (2015). *The rise of the Israeli right: From Odessa to Hebron*. In *The Rise of the Israeli Right: From Odessa to Hebron*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139022514>
- Shoval, Z. (2018). *Jerusalem and Washington: A Life in Politics and Diplomacy* . Rowman & Littlefield. <https://rowman.com/ISBN/9781538116838/Jerusalem-and-Washington-A-Life-in-Politics-and-Diplomacy>

- Smith, H. (2001, February 9). Election polls, a post mortem. *The Jerusalem Post*. <https://www.proquest.com/pq1lit/docview/1443876789/fulltextPDF/8FEED59EAE24211PQ/3?accountid=8623>
- Sokol, S. (2019, December 15). Benjamin Netanyahu's Budget Cuts Are Undermining Israel's Diplomacy. *The Foreign Policy*. <https://foreignpolicy.com/2019/12/15/benjamin-netanyahu-budget-cuts-bleeding-israel-foreign-ministry-mfa-to-death-undermining-israeli-diplomacy/>
- The Hartford Courant. (1977, October 21). Maverick Party Votes To Join Begin Coalition . *The Jerusalem Post*. <https://www.proquest.com/hnpjerusalem/post/docview/545086873/fulltextPDF/493E027C63F3470BPQ/74?accountid=8623>
- The Israel Democracy Institute. (2023). Tehiya. The Israel Democracy Institute. <https://en.idi.org.il/israeli-elections-and-parties/parties/tehiya/>
- The New York Times. (2021, August 27). Israeli Coalition Vote Updates: Israel's Parliament Approves New Government, Ousting Netanyahu. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/live/2021/06/13/world/israel-knesset-bennett-lapid-netanyahu>
- The Palestine Post. (1935a, April 11). Integral Unity of Zionism . *The Palestine Post*. <https://www.proquest.com/hnpjerusalem/post/docview/893812232/fulltextPDF/1FD196560819416EPQ/7?accountid=8623>
- The Palestine Post. (1935b, August 4). REVISIONISTS TO CONVENE IN VIENNA SEPTEMBER 7. *The Palestine Post*. <https://www.proquest.com/hnpjerusalem/post/docview/893814424/fulltextPDF/816B62435F394CE4PQ/1?accountid=8623>
- Tillman, S. (1979). Israel and Palestinian Nationalism. *Journal of Palestine Studies*, 9(1), 46–66.
- TIME. (1979a). Israel's Dayan Walks Out: Angry resignation over West Bank weakens Begin regime. *TIME Magazine*, 114(18), 58. <https://web-s-ebshost-com.ezproxy.bu.edu/ehost/detail/detail?vid=0&sid=e27a92a9-852d-49f8-997d-f84a7a70850f%40redis&bdata=JnNpdGU9ZWZWhvc3QtbGl2ZSZzY29wZT1zaXRl#db=aph&AN=53525650>
- TIME. (1979b, November 5). The Lesson Of Elon Moreh: More shocks follow Moshe Dayan's resignation. *TIME Magazine*, 50–52. <https://web-s-ebshost-com.ezproxy.bu.edu/ehost/detail/detail?vid=0&sid=f3a514df-a9a2-4425-abc1-5d674a952ab0%40redis&bdata=JnNpdGU9ZWZWhvc3QtbGl2ZSZzY29wZT1zaXRl#db=aph&AN=53525674>
- TIME. (1980, June 9). Uproar Over A Walkout Weizman quits as Defense Minister and precipitates Begin's worst crisis. *TIME Magazine*, 38. <https://web-s-ebshost-com.ezproxy.bu.edu/ehost/detail/detail?vid=0&sid=5a53e723-ec3b-4fa9-90c2-cf52fbaa6b84%40redis&bdata=JnNpdGU9ZWZWhvc3QtbGl2ZSZzY29wZT1zaXRl#db=aph&AN=54218341>
- TOI Staff. (2022, October 27). Labor chief Michaeli: Rabin was assassinated with Netanyahu's cooperation | The Times of Israel. *Times of Israel*. <https://www.timesofisrael.com/labor-chief-michaeli-rabin-was-assassinated-with-netanyahus-cooperation/>
- Torgerson, D. (1977, May 19). Israel Ruling Coalition Sought: But Losers in Election Appear Cool. *Los Angeles Times*, 1.
- UNESCWA. (n.d.). Wye River Memorandum. United Nations Economic and Social Commission for Western Asia. Retrieved January 24, 2023, from <https://archive.unescwa.org/wye-river-memorandum>
- Walker, N. (2021). Israel: 2021 parliamentary election and new coalition government. <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9189/CBP-9189.pdf>

- Wallfish, A. (1981, January 8). Arens says MKs are bitter over defence budget cuts. *The Jerusalem Post*.
- Weitz, Y. (2005). The Road to the “Upheaval”: A Capsule History of the Herut Movement, 1948-1977. 10(3), 54–86.
- Weitz, Y. (2014). From Peace in the South to War in the North: Menachem Begin as Prime Minister, 1977–1983. *Israel Studies*, 19, 145–165. <https://doi.org/10.2979/israelstudies.19.1.145>
- Weymouth, L. (1974, June 11). An Israeli “Prince” . *The Washington Post*. https://www.proquest.com/cv_1698531/docview/1030934644/fulltextPDF/5204409323BB4763PQ/1?accountid=9676
- Wurmser, M. (1998). Ideas and foreign policy: The case of the Israeli Likud party [The George Washington University]. <https://www.proquest.com/docview/304427913?pq-origsite=gscholar&fromopenview=true>
- Yaari, E. (1997, January 6). Hebron As “Oslo III”: Implications for the Peace Process . *The Washington Institute*. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/hebron-oslo-iii-implications-peace-process>
- Yishai, Y. (1985). Israeli Annexation of East Jerusalem and the Golan Heights: Factors and Processes. *Middle Eastern Studies*, 21(1), 45–60.
- Yudelman, J. (2023). Jabotinsky’s Samson: Biblical Heroism, Pagan Love, and the Politics of Jewish Independence. *The Tikvah Fund*. <https://tikvahfund.org/tikvah-online/jabotinskys-samson-biblical-heroism-pagan-love-and-the-politics-of-jewish-independence/>

Research Article

İsrail Sağ'ının İdeolojik, Kurumsal ve Kişisel Rotaları: Revizyonist Siyonizm, Likud Partisi ve Binyamin Netanyahu

The Ideological, Institutional, and Personal Trajectories of The Israeli Right: Revisionist Zionism, The Likud Party, And Binyamin Netanyahu

Gökhan ÇINKARA

Necmettin Erbakan Üniversitesi

Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

gokhan.cinkara@erbakan.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0001-8372-8571>

Extensive Summary

The institutional framework of politics in Israel can be traced back to the 19th century, when Jews in Europe began to politicize themselves within general political currents such as socialism, liberalism, and nationalism. Jewish intellectuals engaged in European intellectual circles were not only seeking solutions for the broader society but also for issues that were emerging around their local identities. The most prominent of these issues was the question of what the position of Jews in European politics would entail. In other words, would full and equal citizenship apply to Jews or would Jews continue their existence as a distinct cultural group? The answers to these questions took a completely different turn with the successive waves of anti-Semitism in Europe. The Dreyfus Affair and a series of pogrom incidents provided sufficient evidence to Jewish intellectuals that there would not be a political, cultural, and social solution within the borders of Europe. The presence and visibility of various currents within Jewish politics yielded to the idea of Zionism due to the prevalence of these exclusionary practices.

Zionism is a political ideology that prioritizes the establishment of a Jewish state as a solution to political, social, cultural, and economic exclusions of Jews in Europe, and insists that this state should be in Palestine, which they envisage as their ancestral land. With the spread of anti-Semitism in every aspect of social sectors in Europe (West and East), Zionism has emerged as a prominent and popular idea. With the institutionalization of Zionism (WZO), the general framework of Jewish political life began to take shape around this ideology. As a result of ideological divergences around right, left, and religious ideas within Zionism, a series of political organizations emerged. This article discusses Revisionist Zionism, which represents the right political orientation within Zionism, and the ideology, party, and elite orientations of the Israeli right institutionalized around it.

As the name suggests, Revisionist Zionism represented a claim of revisionism against the generally accepted strategies of Zionism at the time. Led by Ze'ev Jabotinsky, Revisionist Zionists emphasized the need to prioritize practical political activism. They criticized Zionists who prioritized diplomacy in the strategy for establishing a Jewish state, underlining that it was urgent to ensure the territorial integrity of the Jewish homeland and to establish self-defense forces.

Jabotinsky, a strong speaker and talented organizer, offered his followers not just a political idea, but a new lifestyle and mentality. For this reason, his followers saw him beyond a leader, leading to the integration of ideology and the founding figure. The institutionalization of Jabotinsky's ideological legacy was achieved by Menahem Begin.

Menahem Begin is a political figure who initiated a new era in Israeli politics with the 1977 elections. With the election victory of Likud, led by Begin, the political components of the Israeli Labor Movement, which had been in power for 28 years, fell into opposition. The victory of the right in Israel demonstrated not only a political gain but also the loosening of the social resources of the left and cosmopolitan Israeli ideal type. After the 77 elections, it became evident that the values represented by

the Israeli right were not marginal and peripheral but major and central. Therefore, it can be said that the journey of the Israeli right to power, centered around Likud, has reversed the process of failing to enter the general and dominant Jewish politics during the Jabotinsky era.

The Israeli right, after Begin, failed to achieve notable political success due to the intra-party struggles of the old generation of politicians. The person who reversed this vicious cycle was Binyamin Netanyahu. Netanyahu, who easily found a place for himself on the Israeli right with the political and social capital inherited from his family, created a clear difference from the previous generation of politicians in Israeli politics with his new style of politics. His adept use of the media, emphasis on public relations, ability to turn Israel's security concerns into an element of domestic politics, and mastery in converting foreign policy issues into domestic political gains could be identified as his standout features. As he has managed to hold onto power relatively stably in Israeli politics, Netanyahu's leadership can be characterized to a certain extent by flexibility and adaptability. His approach has partly succeeded in consolidating support for his administration by strategically using nationalist rhetoric and fostering a sense of urgency and external threat. Additionally, Netanyahu has shown a tendency to use institutional mechanisms to advance his political goals, skillfully maneuvering within the bounds of the parliamentary system to secure and protect his position.

In trying to grasp the complexity of the political landscape in Israel, it's important to focus on the historical emergence and development of right-wing politics. Rooted in the fusion of nationalist aspirations and religious ideologies, the Israeli right has evolved over time, shaping both the country's internal dynamics and relations with external entities. An historical examination of the socio-political factors that led to the rise of the right wing will help to interpret the interaction of economic, religious, and political forces that have shaped the current situation. The academic study of this political faction will significantly contribute to the understanding of potential impacts on regional stability, the chances of finding a sustainable solution to the Israeli-Palestinian dispute, and the workings of Israeli domestic politics.